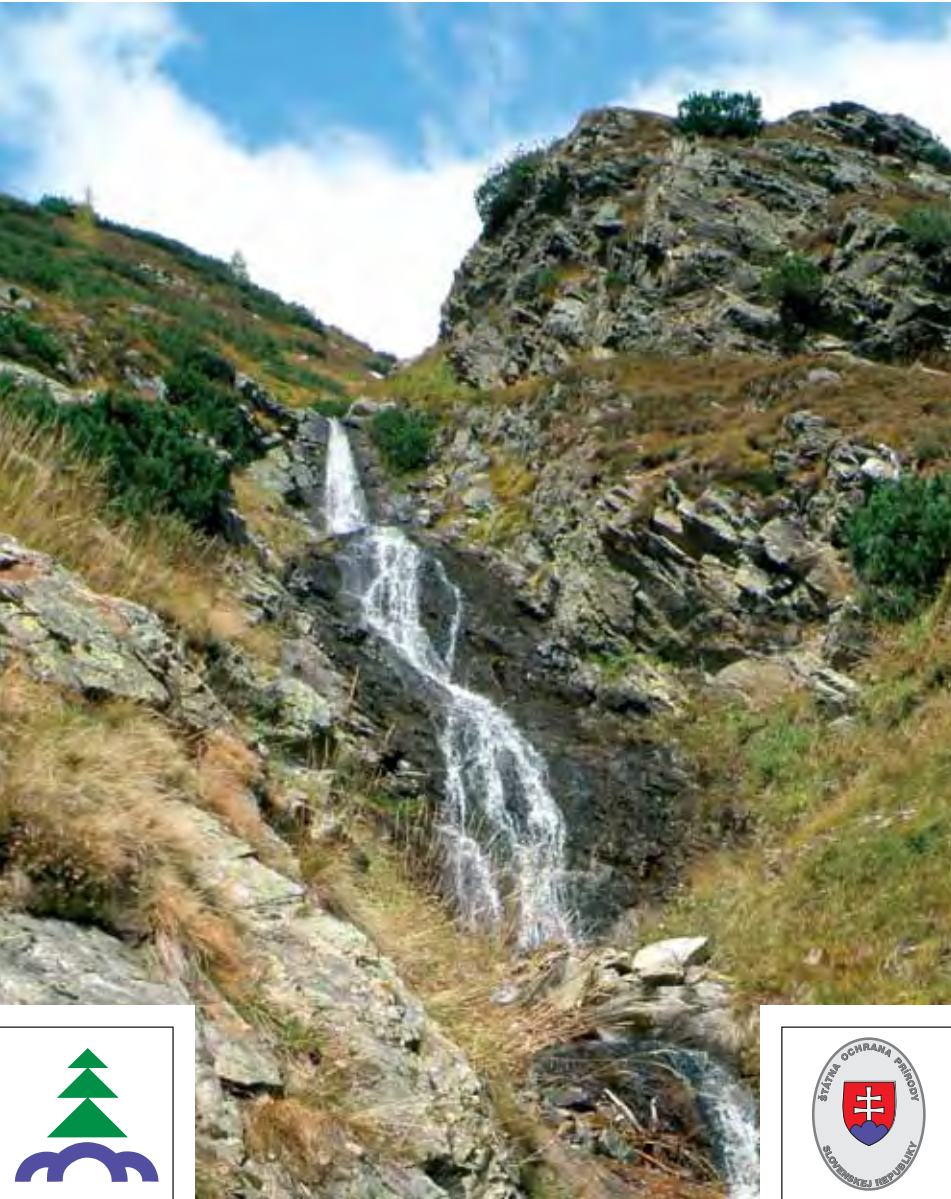

Chránené územia SLOVENSKA 76 2008

Odborno-metodický a informačný časopis Štátnej ochrany prírody SR

**Uzávierka príspevkov
do časopisu
Chránené územia Slovenska
č. 77 je**

31. január 2009

**Príspevky posielajte na
adresu:**

chus@sopsr.sk

- **Chránené územia Slovenska** – štvrťročný odborný-metodický a informačný časopis Štátnej ochrany prírody SR
- **Vydáva:** Štátna ochrana prírody SR v Banskej Bystrici
- **Zodpovedný redaktor:** RNDr. K. Králiková
- **Redakčná rada:**
Mgr. K. Sujová, PhD., Ing. M. Krištof, Ing. B. Faško, Ing. J. Burkovský, Ing. Ivana Havranová, Ing. V. Ihringová
- **Jazyková korektúra:** Mgr. Olga Majerová
- **Adresa redakcie:**
Štátna ochrana prírody SR, P. O. Box 5,
Tajovského 28B, 974 09 Banská Bystrica,
(tel: 048/472 20 20, fax: 048/472 20 36)
- **E - mail:** chus@sopsr.sk
- **Tlač:** EUROART
- **Náklad:** 2 000 výtlačkov
- **Registračné číslo:** 1428/96

Nevyžiadané príspevky nevraciam!

ISSN 1335-1737

Inštrukcie pre autorov

- Príspevky posielajte elektronickou poštou alebo na CD v textovom editore MS Word.
- Maximálny rozsah príspevku je 11 000 znakov vrátane medzier.
- Ak sú súčasťou príspevku tabuľky, primerane znížte počet znakov textu.
- K článku priložte kvalitné fotografie, resp. naskenované fotografie v minimálnom rozlíšení 300 dpi.
- Každú naskenovanú fotografiu uložte do samostatného súboru (jpg, tif, bmp...).
- K fotografiám, resp. obrazovým prílohám uveďte komentár a meno autora.
- Situačné náčrty, ilustrácie, mapky dodávajte narysované tušom na bielom papieri, popisy a legendy v mapách nepíšte na originál, ale len na kópiu.
- Maximálny formát mapiek a náčrtov je A4, používajte kilometrovú mierku, nie číselnú (veľkosť obrázkov sa nezachováva). Mapy vytvorené v ArcView vyexportujte do formátov tif, jpg,... v minimálnom rozlíšení 300 dpi.
- Tabuľky tvorte výlučne pomocou tabulátorov (prípadne aj s funkciou tabuľka) v textovom editore MS Word alebo v programe Excel. Polia bez hodnoty nenechávajte prázdne, ale prázdne polia nahraďte pomlčkou.
- Latinské mená taxónov píšete kurzívou.
- Mená autorov píšete kapitálkami.
- Literatúru v texte citujte podľa vzoru: "...boli zistené aj v kostole v Turanoch (OBUCH, KADLEČÍK 1997, VAVROVÁ 1998)..."
- Literatúru v zozname literatúry uvádzajte podľa vzoru: OBUCH, J., KADLEČÍK, J., 1997: Letný výskyt netopierov v podkrovných priestoroch v oblasti NP Malá Fatra. Vespertilio, 3: s. 131-134.
- Nadpisy nepíšte veľkými písmenami, nepodčiarkujte ich, nepoužívajte v nadpisoch medzery medzi písmenami.
- Na konci príspevku uveďte meno a priezvisko autora, titul a pracovisko.

Obsah

Poznajme a zachráňme prírodu poriečia Slatiny (M. MANICA).....	2	EUROPARC zasadal v Brašove (J. KADLEČÍK)	32
Územie európskeho významu Rokoš (L. RUTKAY).....	5	Inventár cicavcov Českej republiky (A. STOLLMANN)	34
Výsledky malakozoologického výskumu ramsarskej lokality Poiplie (J. ŠTEFFEK).....	8	Geografické informačné systémy zavádzame do praxe – III. (M. KLAUČO, N. BALKOVÁ)	35
Starostlivosť o zachovanie pôvodných druhov rýb v ramsarskej lokalite Moravské luhy (D. VALACHOVIČ).....	10	Monografické štúdie o národných parkoch (J. ŠVAJDA).....	36
Zachráni golf sysla na Slovensku? (M. AMBROS).....	16	„Hlboká orba“ herpetologická (J. MÁJSKY).....	37
50 rokov Topoľčianskej zubrej zvernice (R. SIKLIENKA, A. BALLAY, P. HRADŇANSKÝ)	19	Ako učiť na Slovensku ochranu prírody? (P. URBAN)	38
Stretnutie vydrákov (P. URBAN, J. KADLEČÍK, Z. KADLEČÍKOVÁ).....	23	Príspevok Viliama Rowlanda k ochrane prírody na Slovensku (I. VOLOČŠUK)	40
Stretnutie prírodovedcov Východný Hont 2008 (A. KRIŠTÍN, P. URBAN).....	24	Ing. arch. Stanislav Dúbravec, CSc. (J. BURKOVSKÝ)	42
Výskum v ochrane prírody (P. URBAN)	27	Seniori na Žiarskej chate (V. STOCKMANN)	44
Seminár k 80-tym narodeninám profesora Milana Križu (I. VOLOŠČUK).....	29	Opustil nás RNDr. Mikuláš Lisický (J. ŠTEFFEK).....	46
Konferencia v Colorade (J. ŠVAJDA)	30	Za ThDr. Jánom Dubínym (J. BURKOVSKÝ, V. IHRINGOVÁ)	47
Stretnutie karpatských chránených území (J. KADLEČÍK).....	30	In memoriam	48
		Blahoželáme	48

-
- *Predná strana obálky:* Sústava vodných stupňov Šaraťového vodopádu neďaleko Žiarskej chaty v Západných Tatrách, foto: Ing. Ivan Rybár
 - *Zadná strana obálky:* Navrhované Chránené vtáčie územie Tatry. Spracovali: Mgr. Ivana Čornáinová, Mgr. Zuzana Šántová. Foto: Mgr. Ján Černecký, Ing. Radimír Siklienka

Poznajme a zachráňme prírodu poriečia Slatiny

V príspevku Zachráňme Borovú Horu (CHÚS č. 57/2003, s. 11 – 13) som uviedol lokalitu Borová Hora medzi zaujímavé lokality blízkeho okolia mesta Zvolen. Ďalšou prírodnou zaujímavosťou nielen z regionálneho hľadiska, ale možno povedať z európskeho, ak nie celosvetového, sú tri kaňonovité prielomy (rieky Hron, potoka Neresnica a riečky Slatina) v eruptívnom podloží Slovenského stredohoria v bezprostrednej blízkosti mesta Zvolen. Do povedomia obyvateľov zvolenského regiónu sa dostal prielom riečky Slatina v súvislosti s plánovanou stavbou vodného diela pre projekt výstavby jadrovej elektrárne neďaleko obce Mochovce.

V ochranárskej publikácii Preventívne opatrenia štátnej ochrany prírody pre okres Zvolen v roku 1973 v skupine C lokalít, na ktorých môže mať v budúcnosti štátna ochrana prírody záujem, nie je zahrnutá oblasť poriečia Slatiny od priehradného múra vodného diela Zvolenskej priehrady až po obec Zvolenská Slatina. V bode C 48 sa navrhuje „krajinný priestor Sitárky: sú tam svahové pasienky s uvoľnenými skupinami stromov a rozptýlenými krovinami. Územie nedotknuté výstavbou vytvára krajinnársky pútavý prírodný motív. Opatrenie: ponechať v súčasnom stave.“ To je všetko zo strany štátnej ochrany prírody v období 70-tych rokov. Pravdepodobne už v čase spracovávania preventívnych opatrení pre okres Zvolen bol spracovateľom návrhu ochrany známy zámer výstavby vodného diela na riečke Slatina a na príkaz vtedajšej vládnej moci túto oblasť z ochranárskych záujmov vynechali. Na jedinečnosť územia sa už ohľad nebral, azda im ani nebola známa.

Schválenie opatrení okresným národným výborom 21. septembra roku 1973 dalo podnet na stavebnú uzáveru v obci Slatinka a následný výkup majetkov občanov. V tom čase sa proti výstavbe vodného diela nikto nepostavil. Nakoniec ani finančné zdroje na tak rozsiahlu akciu vybudovania vodného diela vrátane výkupu majetkov nevystačili, a tak celá akcia tak ako sa začala, po čase skrachovala. Až v roku 1993 slovenská vláda

začala uvažovať s výstavbou atómovej elektrárne a vodného diela – priehrady v alternatívach: údolie riečky Slatina pri meste Zvolen alebo údolie Pílianského potoka v okolí obce Horné Hámre pri meste Žarnovica. Z ekonomického hľadiska by bola výstavba na Slatine efektívnejšia. Priehradný múr by sa vystaval na hornom konci Zvolenskej priehrady v zúženej časti pôvodného toku Slatiny a značná časť domov obyvateľov osady Slatinka bola už v predošlej akcii vykúpená a obyvatelia vystahovaní. Na jednej strane efektívnosť výstavby, ale na strane druhej zničená jedinečnosť prírodného prostredia údolia finančne ťažko vyčísliteľná a ničím nenahraditeľná.

Na spoločnej porade v Banskej Bystrici v roku 1993 hodnotili experti rozličných vedných odborov vhodnosť jednej alebo druhej alternatívy na výstavbu vodného diela. Jedným z nich som bol ja pre otázky výskytu chránených, prípadne vzácnejších rastlín a vlhkomilných spoločenstiev. Pri porovnaní oboch návrhov z ochranárskeho hľadiska je údolie Slatiny ďaleko významnejšie ako údolie Pílianského potoka. V diskusii som ako jediný vystúpil proti výstavbe v poriečí riečky Slatina a obhajoval jej prírodnú jedinečnosť. Totiž, referent z oblasti geológie nevyzdvihol túto jedinečnosť údolia meandrujúcej riečky v andezitovom podloží eruptív Slovenského stredohoria. Napriek tomu začalo takmer až násilné vysťahovávanie ostatných obyvateľov obce. To prirodzene pobúrilo nielen osadníkov, ale aj širokú verejnosť mesta Zvolen, najmä ochrancov prírody a krajiny. Tak vzniklo občianske združenie Slatinka proti násiliu a výstavbe vodného diela vo Zvolenskom okrese. Nakoniec celá akcia znova skrachovala, ale ani doteraz nie je doriešená v prospech ochrany jedinečnosti územia.

Pre informovanosť širšej verejnosti o významnosti a jedinečnosti kaňonovitého prielomu riečky Slatina medzi obcou Zvolenská Slatina a Zvolenskou priehradou podávam veľmi stručný pohľad na jej vznik, prírodné pomery a históriu osídlenia.

Vznik územia

Horotvornými eruptívnymi pochodmi v tretohorách a následnými pohybmi zemskej kôry vznikli pohoria Slovenského stredohoria. Medzi Kremnickými vrchmi, Štiavnickými vrchmi, Javorím s Ostrôžkami a Poľanou sa vytvorila Zvolenská kotlina, ktorej východnou časťou medzi masívom Poľany a Javorím je Slatinská kotlina. Časť dna pravej strany Slatinskej kotliny medzi kótami Strážnica (389 m n. m.), Sitárka (377 m n. m.) a Zadky (391 m n. m.) sa horotvornými pohybmi vyzdvihla a zatlačila pôvodný tok Praslatiny na menej odolné eruptíva: aglomeráty, andezitové tufy a tufty. Praslatina si v nich vymyla hlbokou eróziou nové koryto a obnažila zatvrdnuté lávové čelá, ktoré dnes tvoria skalné, bradlovité vyhladky skupiny Pyramídy. Toto vymodelovanie zaklesnutého terénu meandrujúcou riekou Slatina je najvýznamnejším divom a jedinečnou scénériou prírody na Slovensku.

Rastlinstvo

Celé územie poriečia riečky Slatina je obklopené lesnými porastami, zo severu teplomilnými dubinami na južných predhorách masívu Poľany (skupiny Strážnice a Sitárky), z juhu severnými predhorami Javoria, komplexom Zálužnej s Malatinami a Prosisko. V dubinách je hlavnou drevinou dub zimný (*Quercus petraea*), menej dub letný (*Q. robur*) a hojný hrab obyčajný (*Carpinus betulus*). V krovinevej etáži je zastúpený hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*), hloh obyčajný (*C. laevigata*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), slivka trnková – trnka (*Prunus spinosa*).

V samotnom údolí sú významnými vlhkomilné rastliny a ich spoločenstvá. Jednak sprevádzajú ako litorálne – pobrežné druhy riečku Slatinu a jej prítoky, jednak tvoria spoločenstvá na vodou vymodelovaných depresiách terénu. V litorále sú dominantami dreviny: jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), vrby biela, krehká, trojtyčinková a purpurová (*Salix alba*, *S. fragilis*, *S. triandra*, *S. purpurea*), čremcha obyčajná (*Padus avium*) a jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*). V depresiách terénu sú poväčšine dominantami zástupcovia spoločenstiev vysokých ostríc a bylín, ako napr. ostrica Buekova, tmavá, štíhla a pluzgierkatá (*Carex bu-*

kii, *C. caespitosa*, *C. gracilis* a *C. vesicaria*), z bylín a tráv chrastnica trsteníkovitá (*Phalaroides arundinacea*), ktorú sprevádzajú: túžobník brestový (*Filipendula ulmaria*), steblovka vodná (*Glyceria maxima*), trst obyčajná (*Phragmites australis*), pálka širokolistá (*Typha latifolia*), kosatec žltý (*Iris pseudacorus*), pľhlava dvojdomá (*Urtica dioica*) a zdomácnená nepôvodná netýkavka žliazkatá (*Impatiens glandulifera*).

Mezofytné spoločenstvá reprezentujú lúčne porasty, ktoré v nedávnej minulosti spásal dobytok, dnes sú kosnými lúkami. Tu rastú predovšetkým zástupcovia tráv, ako napr. ovsík obyčajný (*Arrhenatherum elatius*), reznáčka laločnatá (*Dactylis glomerata*), kostravy lúčna a červená (*Festuca pratensis* a *F. rubra*), psiarka lúčna (*Alopecurus pratensis*), z kvitnúcich bylín napr. iskerník prudký (*Ranunculus acris*), ďatelina lúčna (*Trifolium pratense*), klinček kartuziánsky (*Dianthus carthusianorum*) a šalvia lúčna (*Salvia pratensis*).

Významnú zložku na južných výslunných svahoch Sitárky tvoria zástupcovia xerotermofilných rastlín. Z nich uvediem aspoň niekoľko častejších: z krovitých napr. tavelník prostredný (*Spiraea media*), ruža galská a bedrovníkovitá (*Rosa gallica* a *R. pimpinellifolia*), z bylín ruman farbiarsky (*Anthemis tinctoria*), sezel sivý (*Seseli elatum*), nátržník priamy (*Potentilla recta*), modrica chochlatá (*Leopoldia comosa*), túžobník obyčajný (*Filipendula vulgaris*), lípkavec sivý (*Galium glaucum*) a divozel rakúsky (*Verbascum austriacum*).

Živočíšstvo

Poriečie Slatiny so svojimi rozličnými ekotopmi a hlavne tichým prostredím je oázou veľkého počtu vtákov. Bol tu zistený výskyt okolo sto druhov, z nich možno spomenúť vzácnejšie druhy, napr. labtuška hôrna (*Anthus trivialis*), krutihlav hnedý (*Junc torquilla*), myšiak hôrny (*Buteo buteo*), škovránok stromový (*Lullula arborea*), výr skalný (*Bubo bubo*), rybárik obyčajný (*Alcedo atthis*) a strakoš červenochrbtý (*Lanius senator*).

Z cicavcov sa v poriečí zdržuje diviak lesný (*Sus scrofa*), srnec lesný (*Capreolus capreolus*), kuna skalná (*Martes foina*), mačka lesná (*Felis silvestris*), dokonca niekedy aj rys ostrovid (*Lynx lynx*). Územím často prechádza jeleň (*Cervus elaphus*),

medveď hnedý (*Ursus arctos*) a veľmi vzácné, ak sa vyskytne v oblasti Poľany, aj vlk (*Canis lupus*).

Z ostatných skupín živočíchov sa vo vodách Slatiny zistil výskyt 35 druhov rýb, z nich sa za ohrozené považujú napr. mrena stredomorská (*Barbus meridionalis petenyi*), mieň sladkovodný (*Lota lota*) a plž zlatistý (*Sabanevia aurata*). Plazy zastupujú napr. užovka hladká (*Coronella austriaca*) a obojková (*Natrix natrix*), slepých lámavý (*Anguis fragilis*), jašterica múrová a zelená (*Lacerta muralis* a *L. viridis*); obojživelníky, napr. kunka žltohnedá (*Bombina variegata*), skokan hnedý (*Rana temporaria*), ropucha obyčajná a zelená (*Bufo bufo* a *B. viridis*), rosníčka zelená (*Hyla arborea*); na zamokrenejších miestach dokonca aj salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*).

Osidlenie

O pravekom a včasnohistorickom osídlení poriečia Slatiny od priehradného múra cez tiesňavu popod Pyramídy až po kótu Sitárky nie sú žiadne doklady. Najbližším dokumentovaným miestom je val hrádku Priekopa nad všešportovým štadiónom na začiatku mestskej časti Môťová a ďalej kóta Hrádok pri obci Lieskovec. Nad priehradným múrom po pravej strane priehrady je kóta Varta v skupine Strážnica, ktorá taktiež mohla byť osídlená, ale to sú neverené a prieskumom nepotvrdené dohady.

Na záver

Za viac ako desať rokov, čo som sa po prvýkrát angažoval za ochranu údolia riečky Slatina, zúčastnil som sa na niektorých ochrannárskych aktivitách Združenia Slatinka. Dôkladnejšie som sa oboznámil najmä s flórou tohto územia, predovšetkým teplomilnou a suchomilnou, a zistil som, že si azda zasluhuje väčšiu pozornosť zo strany štátnej ochrany prírody ako mnohé dávnejšie vyhlásené chránené územia. Lokality výskytu spomínanej xerothermofilnej flóry pokladám za dôležitú cestu šírenia na východ ako spojnicu lokalít Bokov (pri obci Budča) a Jagurky vo Veľkej Stráži (pri meste Zvolen) a Víglašského návršia oproti kopcu so zrúcaninami Víglašského zámku a Rohov oproti osade Pstruša.

Preto som privítal aktivitu Združenia Sla-

tinka, keď v roku 2002 otvorili náučný chodník so siedmimi zastávkami v celkovej dĺžke 6,5 km až po vysídlenú obec Slatinka. Vrelo ho odporúčam najmä mladým rodinám s deťmi, ktorých aj touto cestou učíme spoznávať ciele aktívnej ochrany prírody a prírodného prostredia. V budúcnosti treba chodník dobudovať až po obec Zvolenská Slatina, lebo najzaujímavejšou časťou poriečia je prietok riečky meandrovitým korytom popod skalné veže Pyramíd.

Veľmi by ma potešilo, keby Správa Chránenej krajiny oblasti – biosférickej rezervácie Poľana a jej pracovníci spracovali návrh na ochranu celého údolia prielomu riečky Slatina. Niektoré časti sú už chránené, ale ochranu si zaslúži celá prírodná scenéria. Dúfam, že sa nám to spoločne podarí!

Ing. Miroslav Manica, CSc.

Poznámka autora

V čísle Banskobystrickej pravdy (zo 14. júla 2006) v článku pani redaktorky Dagmar Teliščákovskej Vysídlená Slatinka žije vlastným životom sa píše, že „... podľa vyslovenia riaditeľa Vodohospodárskej výstavby v Bratislave pána Ladislava Gála je výstavba vodného diela čoraz aktuálnejšia. Jediným problémom je otázka jeho financovania, pretože súčasné vodohospodárske priority sú v oblasti zásobovania pitnou vodou, kanalizácií a čistenia odpadových vôd. Preto nebol zatiaľ stanovený definitívny termín začatia výstavby vodného diela.“ Už viackrát sa písalo a diskutovalo o potrebe výstavby vodného diela na Slatine, pričom sa vždy zabudlo a zabúda na to, že iná alternatíva lokality by bola z hľadiska ochrany prírodného prostredia vhodnejšia.

Na porade v Banskej Bystrici v roku 1993 o alternatívach výstavby vodného diela (na riečke Slatina pri meste Zvolen alebo v údolí Pilianskeho potoka pri meste Žarnovica) som jednoznačne poukázal na jedinečnosť prírodného prostredia poriečia Slatiny práve v priestore nerozumne plánovanej, pritom megalomanskej výstavby vodného diela. Preto sa znova prihovám za záchranu jedinečnosti prielomu riečky Slatina, pretože nikde inde na území Slovenska sa niečo podobné nenachádza!

Územie európskeho významu Rokoš

Navrhované územie európskeho významu (ÚEV) Rokoš sa nachádza v južnej časti Strážovských vrchov v podcelku Nitrické vrchy na rozhraní okresov Prievidza a Bánovce nad Bebravou v Trenčianskom kraji na ploche s výmerou 4 602,28 ha. V uvedenom území sa nachádzajú tri maloplošné chránené územia: národná prírodná rezervácia Rokoš s rozlohou 460,41 ha, vyhlásená v roku 1974, prírodná rezervácia Jedlie s rozlohou 1,42 ha, vyhlásená v tom istom roku, a prírodná rezervácia Jankov vršok s rozlohou 103,42 ha, vyhlásená v roku 1993. Stupne ochrany navrhovaného ÚEV Rokoš sú v súčasnosti v štádiu riešenia. O výnimočnosti Nitrických vrchov svedčí aj to, že sú súčasťou navrhovaného chráneného vtáčieho územia Strážovské vrchy.

Navrhované ÚEV Rokoš patrí medzi najvýznamnejšie chránené územia u nás. Predmetom ochrany v navrhovanom území je 13 biotopov európskeho významu: pionierske porasty na plytkých karbonátových a bázických substrátoch, dealpínske travinnobylinné porasty, suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnom podloží, nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa,

karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou, neprístupné jaskynné útvary, bukové a jedľové kvetnaté lesy, vápnomilné bukové lesy, lipovo-javorové sutinové lesy, karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy, teplomilné panónske dubové lesy, panónsko-balkánske cerové lesy, reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy.

Z významných živočíšnych druhov, ktoré sú predmetom ochrany v navrhovanom území, možno spomenúť z motýľov ohniváčika veľkého (*Lycena dispar*) a spriadača kostihojového (*Callimorpha quadripunctaria*); z obojživelníkov kunku žltobruchu (*Bombina variegata*); z netopierov podkovára veľkého (*Rhinolophus ferrumequinum*), podkovára malého (*Rhinolophus hipposideros*), uchaňu čierneho (*Barbastella barbastellus*), netopiera obyčajného (*Myotis myotis*) a netopiera brvitého (*Myotis emarginatus*) a z ostatných cicavcov rysa ostrovida (*Lynx lynx*) a medveda hnedého (*Ursus arctos*).

Oblasť Rokoša je aj významnou lokalitou výskytu zástupcov vstavačovitých rastlín (*Orchidaceae*), z ktorých sa tu vyskytuje aj vzácny jazýčkovec jadranský (*Himantoglossum adriaticum*), ktorý patrí popri ponikleci veľkokvetom (*Pulsatilla grandis*) a ponikleci prostrednom (*Pulsatilla slavica*) k rastlinným druhom, ktoré sú predme-

tom ochrany v navrhovanom ÚEV.

Geologický podklad územia tvoria vápence a dolomity chočského príkrovu. Skalné dominanty masívu – Košútova skala, bralnatý vrchol Rokoša, kaňonmi rozbrázdnený Malý Rokoš, Plevňa (nazývaná tiež Zadný Rokoš) a Kánisova skala (nazývaná Predný Rokoš) pripomínajú ležiacu postavu, zvanú Spiaci mních. Práve bralnaté formy reliéfu so značne členitými svahmi a

syna Petra. V 14. storočí sa Uhrovský hrad v lone nádhерnej prírody s množstvom zveriny v okolí Rokoša zapáčil v tom čase najbohatšiemu magnátovi západného Slovenska Stiborovi zo Stiboríc, ktorému toto panstvo daroval za zásluhy sám cisár Žigmund. Stibor dal na severozápadnej časti ná-

Jankov vršok s Pamätníkom padlým partizánom

Uhrovský hrad

s početnými jaskynkami sú domovom našich veľkých šeliem, ako aj pernatých dravcov. Územie vytvára významný krajinný ráz lesných, lúčnych a skalných spoločenstiev vzácnjej flóry a fauny. Prelínajú sa tu teplomilné, horské až vysokohorské druhy rastlín a živočíchov, z ktorých mnohé tu dosahujú severnú hranicu svojho rozšírenia. Rokoš je jediným miestom Západných Karpát, kde rastie spolu dub plstnatý s borovicou lesnou. Prírodné zmiešané lesy tu tvoria klimaxové štádiá. Vyskytujú sa tu prirodzené staré tisové porasty s vekom niektorých exemplárov až 400 rokov. Najrozsiahljší súvislý porast s takmer 100 jedincami tisov rôzneho vekového zloženia a rôznych tvarov sa nachádza v PR Jedlie.

Kráša Nitrických vrchov očarila už v minulosti šľachtickú rodinu trenčianskeho župana Bassu, ktorý tu pod majestátnym Rokošom v 2. polovici 13. storočia založil známy Uhrovský hrad v románskom slohu. O Uhrovský hrad s jeho krásnym okolím prejavil záujem tiež palatín Matúš Čák Trenčiansky, ktorý ho aj získal v r. 1295 od Bassovho

Pamätník E. Štúra a A. Dubčeka na Rokoši

dvorca postaviť nový gotický palác. Od 16. storočia sa z uhrovského panstva tešil známy šľachtický rod Zayovcov, ktorý ho vlastnil až do 18. storočia, kedy hrad stratil svoje významné postavenie a odvtedy chátral. V súčasnosti prebiehajú na hrade konzervačné a rekonštrukčné práce.

Aj významné osobnosti nášho národa často navštevovali prírodu v okolí Rokoša a jeho vrchol. Z nich môžeme spomenúť napr. Ľudovíta Štúra a Alexandra Dubčeka, ktorí v neďalekom Uhrovci žili a obaja majú na Rokoši pamätnú tabuľu. Na ich počesť sa každoročne koná v septembri výstup na Rokoš. Tiež známy ľudový liečiteľ – kňaz

a národovec Fraňo Madva zbieral liečivé bylinky na území Rokoša, vďaka ktorým sa so svojím liečiteľským umením preslávil aj za hranicami našej vlasti. Na jeho počesť vybudovali členovia Klubu slovenských turistov (KST) Rokoš z Nitrianskych Sučian koncom

nov s cieľom na parkovisku pri komplexe Hotela Partizán na Jankovom vršku.

Na podporu ochrany najhodnotnejších častí územia so štvrtým a piatym stupňom ochrany v spomínaných prírodných rezerváciách Sprá-

Nadšenci dobrovoľne pomáhali pri osadzovaní panela NCH Rokoš v doline pod Košútovou skalou v k. ô. Nitrianske Rudno

Zrekonštruované značenie NPR Rokoš

Zrekonštruovaná studnička v r. 2006 v ochrannom pásme NPR Rokoš

20. storočia náučný chodník Fraňa Madvu, spájajúci obce Nitrianske Sučany a Nitrianske Rudno, v ktorých Madva v rokoch 1825 – 1852 žil a pôsobil.

Na vrchol Rokoša vedú z príslahých obcí viaceré značované turistické chodníky. Rokoš navštevujú turisti z celého Slovenska a KST z okresov Prievidza a Bánovce nad Bebravou, usporadúvajú viackrát do roka pravidelné výstupy na Rokoš, z ktorých niektoré majú už takmer 30 ročnú tradíciu. Rokoš navštevujú tiež rodiny s deťmi, žiaci základných škôl a mnohí rekreatanti od neďalekej vodnej nádrže v Nitrianskom Rudne. Aj Jankov vršok je turistickej a športovej verejnosti dobre známy. Okrem toho, že z neho vedie turistický značovaný chodník na spomínaný Uhrovský hrad, je známy pamätníkom venovaným padlým partizánom v 2. svetovej vojne a ukážkou viacerých partizánskych bunkrov v jeho okolí. V ostatných rokoch sa konajú na štátnej ceste Uhrovec – Jankov vršok preteky kamió-

va CHKO Ponitrie v ostatných troch ro-

koch obnovila obvodové pásové a zvislé značenie, zrekonštruovala náučný chodník a informačný panel v PR Jankov vršok. Na ich rekonštrukciu materiálne, resp. fyzicky, prispeli aj NOVOKREDIT, s. r. o. Nováky, Ekologika Prievidza, súkromný užívateľ Biskupských lesov pod Rokošom, členovia KST z Nitrianskych Sučian, dobrovoľní členovia stráže prírody z okresov Bánovce nad Bebravou a Prievidza a traja dobrovoľní ochrancovia prírody. Všetkým zainteresovaným za pomoc úprimne ďakujeme. Krásne a hodnotné územie Rokoša si skutočne zasluhuje ochranu nás všetkých, aby sme ho zachovali aj pre budúce generácie.

**Text a foto: Ing. Ľuboslav Ruttkay
S-CHKO Ponitrie**

Výsledky malakozoologického výskumu ramsarskej lokality Poiplie

V dňoch 20. – 22. 6. 2008 sa uskutočnil zoolo-gicko-botanický prieskum ramsarskej lokality Poiplie, ktorá sa nachádza na pohraničí Maďarskej a Slovenskej republiky v oblasti Ipelské Predmostie – Drégelypalánk. Zorganizovala ho nezisková organizácia Ipelská únia. V rámci tohto výskumu bola preskúmaná aj malakofauna.

Výskum prebiehal na vopred určených lokalitách s rôznymi biotopmi odberom vzoriek povrchovej opadanky a doplnený ručným zberom ulít a lastúr. Po vysušení a preosiatí vzoriek cez sústavu sít s rôzne veľkými okami boli ulity vyselektované. Nomenklatúra je podľa práce ČEJKA a kol. (2007). Zbery sú uložené u autora príspevku.

Zoznam preskúmaných lokalít

Pri každej lokalite je okrem názvu a dátumu zberu uvedená stručná charakteristika biotopu, geografické súradnice zamerané prístrojom GPSmat 60CS GARMIN a nadmorská výška. Lokality sú zoradené od západu na východ.

01 – Tešmak: PR Tešmacká mokrad – depresia s vřbovo-topoľovým porastom obkolešeným trťou (*Phragmites australis*) a pálkou

Invázny lastúrnik, ktorý v Ipli dosahuje aj 30 cm

širokolistou (*Typha latifolia*). 21. 6. 2008, N 48°04.040, E 018°59.556, 127 m n. m.

02 – Ipelské Predmostie – Cúdenica (navrhovaná PR) – plytké depresie s vodou porastené pálkou širokolistou (*Typha latifolia*). 21. 6. 2008, N 48°04.338, E 019°02.297, 126 m n. m.

03 – Drégelypalánk: jelšový lužný les s *Populus* sp., *Alnus glutinosa*, *Salix* sp. 20. 6. 2008, N 48°03.784, E 019°01.913, 120 m n. m.

Zraniteľný lastúrník (*Pseudanodonta complanata*) žijúci vo väčších riekach

04 – Ipelské Predmostie: ruderál pri moste s porastom *Urtica dioica*. 21. 6. 2008, N 48°03.846, E 019°03.004, 129 m n. m.

05 – Tešmak – Ipelské Predmostie: niva a tok Ipla s brehovým porastom vřb (*Salix* sp.) a jelše lepkavej (*Alnus glutinosa*). 21. 6. 2008, N 48°03.883, E 019°02.966, 127 m n. m.

Výskumom bolo zistených 39 druhov mäkkýšov s prevahou vodných druhov (22). Šesť patrí lastúrnikom

Druhovú ochranu živočíchov

Tab. 1: Mäkkýše ramsarskej lokality Poiplie

Druh	ekotyp	Areotyp	01	02	03	04	05
<i>Fruticola fruticum</i> (O. F. Müller 1774)	2 SI(AG)	II.e	+				
<i>Helix pomatia</i> (Linnaeus 1758)	2 SIth	IV.e	+				
<i>Cepaea vindobonensis</i> (C. Pfeiffer 1828)	4 ST(SI)	VII.e			+		
<i>Vallonia pulchella</i> (O. F. Müller 1774)	5 PT	I.b	+			+	
<i>Arion lusitanicus</i> (J. Mabile 1868)	7 AG	III.b				+	
<i>Cochlicopa lubrica</i> (O. F. Müller 1774)	7 AG	I.b	+		+		
<i>Deroceras cf. reticulatum</i> (O. F. Müller 1774)	7 AG	I.a				+	
<i>Nesovitrea hammonis</i> (Ström 1765)	7 AG	I.c			+		
<i>Oxychilus draparnaudi</i> (H. Beck 1837)	7 AG	III.a				+	
<i>Limax maximus</i> (Linnaeus 1758)	7 SIp	II.e				+	
<i>Carychium tridentatum</i> (Risso 1826)	8 HG	II.e			+		
<i>Deroceras cf. laeve</i> (O. F. Müller 1774)	8 HG	I.b			+		
<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud 1801)	8 HG	II.a	+				
<i>Carychium minimum</i> (O. F. Müller 1774)	9 RP	II.a			+		
<i>Pseudotrachia rubiginosa</i> (Rossmässler 1838)	9 RP	II.a			+		
<i>Succinea putris</i> (Linnaeus 1758)	9 RP	II.a			+	+	
<i>Zonitoides nitidus</i> (O. F. Müller 1774)	9 RP	I.b	+		+	+	
<i>Anisus septemgyratus</i> (Rossmässler 1835)	10 PD	II.c			+		
<i>Bithynia leachii</i> (Sheppard 1823)	10 PD	I.c		+			
<i>Planorbis planorbis</i> (Linnaeus 1758)	10 PD	II.b	+	+	+		
<i>Segmentina nitida</i> (O. F. Müller 1774)	10 PD	I.c	+	+	+		
<i>Anisus leucostoma</i> (Millet 1813)	10 PDt	II.b	+		+		
<i>Aplexa hypnorum</i> (Linnaeus 1758)	10 PDt	I.b	+				
<i>Lithoglyphus naticoides</i> (C. Pfeiffer 1828)	10 RV	VII.a		+			+
<i>Pseudanodonta complanata</i> (Rossmässler 1835)	10 RV	II.e					+
<i>Sinanodonta woodiana</i> (Lea 1834)	10 RV	II.e					+
<i>Theodoxus danubialis</i> (C. Pfeiffer 1828)	10 RV	VII.c					+
<i>Unio pictorum latirostris</i> (Küster 1853)	10 RV	II.e					+
<i>Unio crassus albensis</i> (Hazay 1885)	10 RV(SG)	II.a					+
<i>Lymnaea stagnalis</i> (Linnaeus 1758)	10 SG	I.b	+				
<i>Physa fontinalis</i> (Linnaeus 1758)	10 SG	I.b			+		
<i>Planorbarius corneus</i> (Linnaeus 1758)	10 SG	II.b	+	+	+		
<i>Anodonta anatina attenuata</i> (Held 1836)	10 SG(RV)	II.a					+
<i>Stagnicola turricula</i> (Held 1836)	10 SG(RV)	I.c	+		+		
<i>Viviparus contectus</i> (Millet 1813)	10 SGPD	II.b			+		
<i>Anisus vortex</i> (Linnaeus 1758)	10 SGPD(-t)	II.b			+		
<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller 1774)	10 SGPD(-t)	I.b	+				
<i>Bithynia tentaculata</i> (Linnaeus 1758)	10 SGRV	I.c			+		
<i>Unio tumidus zelevori</i> (Zelevori 1851)	10 SGRV	II.e					+

a ostatné sú ulitníky. Z ekoso-
logického hľadiska si zasluhujú
zmienku druhu zaradené v zmys-
le IUCN kritérií medzi ohrozené
(EN) – *Theodoxus danubialis*,
zraniteľné (VU) – *Bithynia leachi*,
Anisus septemgyratus, *Physa fontina-*
lis, *Pseudanodonta complana-*
ta, *Unio crassus albensis* a druhu
blízko ohrozenia (NT) – *Aplexa*
hypnorum, *Unio tumidus zelebo-*
ri.

Z hľadiska výskytu malakofauny
medzi najcennejšie územia parí
Tešmacká mokraď (lok. 1), jelšový
lužný les v Drégelypalánku (lok. 3)
a tok Ipľa (lok. 5). K potenciálne
najviac ohrozeným lokalitám pat-
rí tok Ipľa. Výraznú hrozbu na
viacerých záujmových lokalitách
predstavujú invázne organizmy (*Fallo-
pia japonica*, *Asclepias syriaca*, *Arion lusitanicus*), ktoré agresív-
ne zaberajú pôvodným druhom územie, čím me-
nia štruktúru spoločenstiev. Ich likvidácia v chráne-
ných, resp. v navrhovaných chránených územiach,
by mala byť prioritou praktickej ochrany.

Preberanie pôdnej fauny z presevov

Literatúra:

ČEJKA, T., DVOŘÁK, L., HORSÁK, M., ŠTEFFEK, J.,
2007: Checklist of the molluscs (Mollusca) of
the Slovak Republic. *Folia Malacologica* (Po-
znaň), 15, 2: 49-58.

Podakovanie: príspevok vznikol vďaka podpo-
re grantov VEGA 1/3283/06 a 2/6007/26.

Text a foto: prof. RNDr. Jozef Šteffek, CSc.

Starostlivosť o zachovanie pôvodných druhov rýb v ramsarskej lokalite Moravské luhy

Moravské luhy sú od 26. mája 1993 medzinárodnou ramsarskou lokalitou (č. 604). S plochou
5 380 ha je to tretia najväčšia ramsarská lokalita na Slovensku. Od 15. novembra 2007 je súčasťou
trilaterálnej ramsarskej lokality Niva na sútoku Morava – Dyje – Dunaj.

Ramsarská lokalita Moravské luhy má od roku
2006 vypracovaný návrh programu starostlivosti
ako podklad slovenskej strany pre pripravované
spoločné obhospodarovanie trilaterálnej mokra-
de. Skladá sa z odvetvových programov – Manaž-
ment lesa v ramsarskej lokalite niva rieky Moravy
(ŠTRUPL et al. 2003), Poľnohospodárske využitie
ramsarskej lokality niva Moravy (VIESTOVÁ et

al. 2004), Možnosti zlepšenia vlahového režimu
záplavového územia Dolnej Moravy (HOLUBOVÁ
2003), Manažment poľovníctva v ramsarskej lo-
kalite niva rieky Moravy (PÁLKOVÍČ et al. 2003),
Manažment rybárstva a ichtyocenózy v ramsar-
skej lokalite niva rieky Moravy (ENVIS 2005).

Názorný príklad pre pochopenie historické-

ho vývoja ichthyológie v podmienkach rieky Moravy možno nájsť v literárnych pozostalostiach významných ichthyológov pôsobiacich v oblasti Hornej Moravy. V polovici devätnásteho storočia publikoval stredoškolský profesor L. H. Jeitteles (1864) z Olomouca vynikajúcu prácu o rybách Moravy pri Olomouci. Z nej vyplýva, že Morava vtedy patrila k najrybnejším riekam Európy, okrem iných sa tam nachádzali oba druhy kolkov (*Zingel*), dunajský kapor, hrebenačka pásavá (*Gymnocephalus schraetser*), jeseter malý (*Acipenser ruthenus*). Masovo sa lovili podustvy severné, bolene (*Aspius aspius*), mreny (*Barbus barbus*), bežne sa lovili veľké hlavátky (*Hucho hucho*). Popisuje celkom 47 druhov.

Začiatkom 20. storočia podobnú prácu publikoval M. Kitt (1905), ktorý konštatoval, že pri Olomouci žije už iba 38 druhov rýb. Do roku 1930 ubudlo ďalších 6 druhov. Vplyvom rozvíjajúceho sa priemyslu dochádzalo od polovice minulého storočia k sústavnému zvyšovaniu znečistenia Moravy. Hlavné zdroje a zložky znečistenia boli prakticky rovnaké ako dnes (priemysel papiera a celulózy, poľnohospodárstvo, cukrovary, komunálny odpad, pôdna erózia). Znečisťovanie Moravy dosiahlo vrchol okolo roku 1959, kedy dochádzalo k masovým otrávam rýb prakticky na celom toku. V päťdesiatych rokoch bola rieka už úplne vyrybnená a pre športové rybárstvo pre-

stala existovať. Zvrat k lepšiemu nastáva v roku 1976 po zrušení výroby celulózy na Hornej Morave.

Následne v 70. až 80. rokoch boli odstránené najväčšie zdroje znečistenia a došlo k určitému zlepšeniu čistoty vody. Vďaka samočistiacej schopnosti sa zlepšili ukazovatele znečistenia, ale v rieke zostala veľmi nízka kvalita vody. Situáciu naďalej dramtizovali sezónne výkyvy až kalamitného znečistenia počas cukrovarníckych kampaní. V 90. rokoch dvadsiateho storočia prevažná časť cukrovarov na rieke Morave a jej blízkych prítokoch ukončila svoju činnosť (Uničov, Všetuly, Uherské Hradiště, Hodonín, Břeclav, Kojetín a Němčice nad Hanou). V roku 1995 bola v jedinom cukrovare, ktorý ostal v Dolnom Pomoraví v Hohenau, sprevádzkovaná nová čistiareň priemyselných vôd, čo dramatickú situáciu ukončilo. Sú určité záruky do budúcnosti, že situácia sa bude ešte ďalej zlepšovať – postupné presadzovanie rámcovej smernice o vodách v členských krajinách EÚ, ale aj recesia znečisťujúceho priemyslu v nive rieky. V roku 2006 sa ukončila produkcia významného znečisťovateľa Slovenského hodvábu Senica (najvýznamnejší producent znečistenia v povodí Moravy na území SR).

Zlepšenie čistoty vody sa odzrkadľuje aj na druhovej pestrosti rýb. V súčasnosti v databáze správy CHKO Záhorie evidujeme v dolnom úseku rieky 54 druhov rýb. Súčasný počet druhov vyskytujúcich sa v rieke Morave sme vzhľadom na veľkosť toku stanovili aj vyhodnotením dostupných vykonaných monitoríngov za posledných 15 rokov (SPINDLER et al., 1992, PEŇÁZ et al. 1995, HOLČÍK 2004).

Lota lota

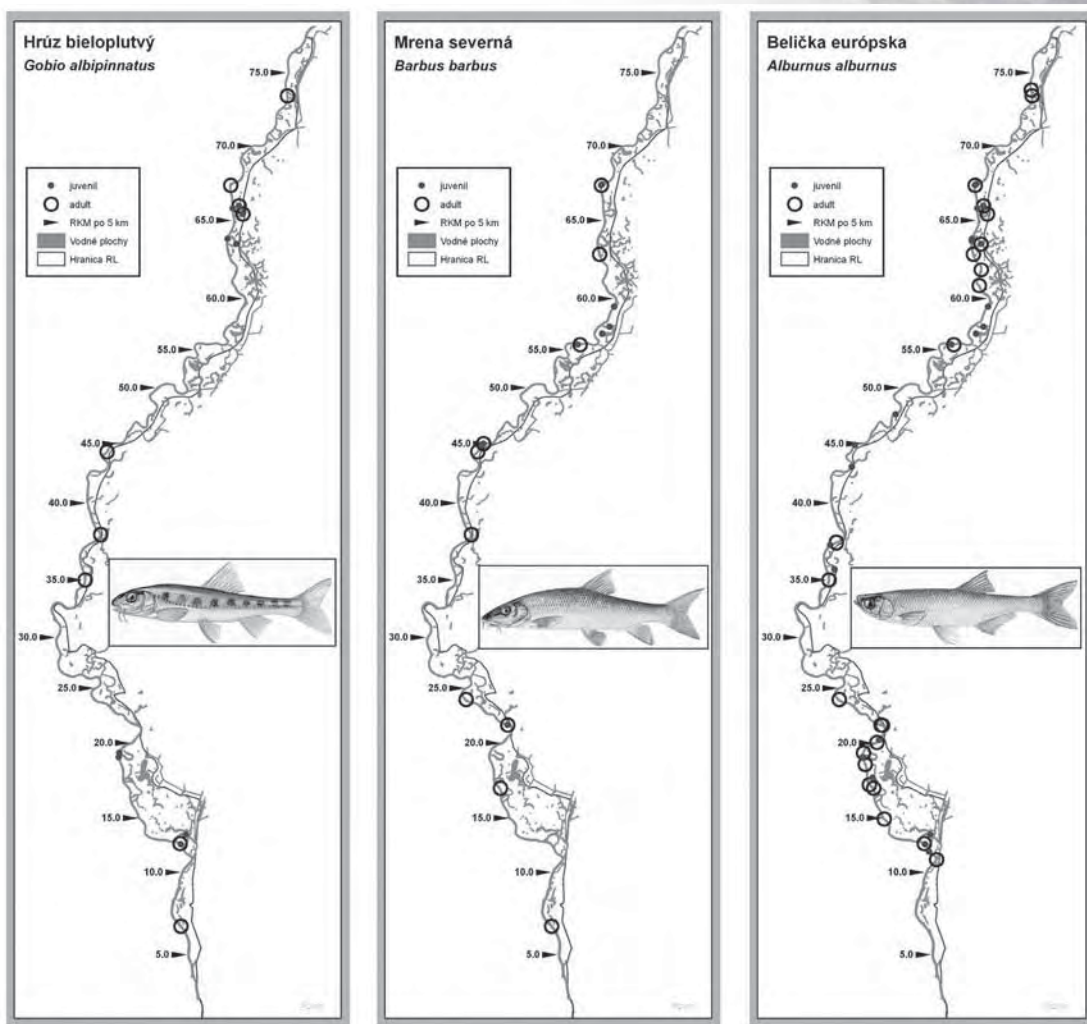

Z celkového počtu zistených druhov patrí 8 druhov (14,8 %) medzi exotické druhy introdukované zámerne (amur – *Ctenopharyngodon idella*, tolstolobik biely – *Hypophthalmichthys molitrix*, tolstolobik pestrý – *H. nobilis*) alebo neúmyselne (karas striebristý – *Carassius auratus*, hrúzovec obyčajný – *Pseudorasbora parva*, býčko hlavatý – *Neogobius kessleri*, býčko čiernoústý – *Neogobius melanostomus* a slnečnica pestrá – *Lepomis gibbosus*). Z nich karas striebristý, slnečnica pes-

trá a hrúzovec sú trvalo osídľujúce a prirodzene sa reprodukujúce druhy, kým amur a oba druhy tolstolobikov sú náhodne sa vyskytujúce a v podmienkach našich tokov prirodzene sa nereprodukujúce druhy. Ich výskyt aj v Morave je pomerne vzácny a závisí od počtu rýb, ktorým sa podarilo uniknúť z rybochovných zariadení najbližšie susediacich s dolným tokom Moravy.

Naopak, z pôvodných druhov rýb abscentuje minimálne šesť druhov: mihuľa potočná (*Lam-*

Ukážka máp výskytu rýb v RL niva Morava: *Gobio albipinnatus*, *Barbus barbus*, *Alburnus alburnus*, *Alburnus bipunctatus*

Druhovú ochranu živočíchov

petra planeri), výza veľká (*Huso huso*), jeseter malý, hlavátka podunajská, lipeň (*Thymallus thymallus*) a plotica lesklá (*Rutilus rutilus*).

Väčšiu vypovedaciu hodnotu o súčasnom stave rybej populácie v oblasti rieky Morava dáva situácia s jednoročným plôdikom.

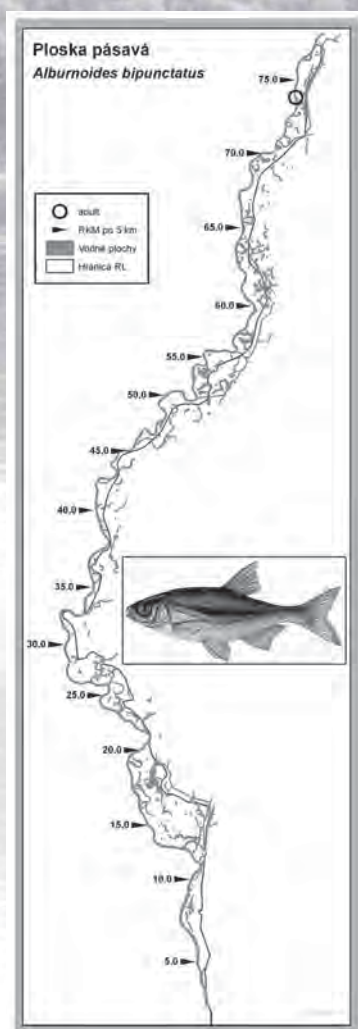
Plôdиковé spoločenstvo (0 + juvenily) tvorí určitý odraz adultného spoločenstva vyskytujúceho sa na sledovanom úseku toku. Výsledky monitoringu zameraného na spoločenstvo juvenilných rýb majú špecifickú vypovedaciu hodnotu:

- a) indikujú úspešnosť reprodukcie v sledovanom roku,
- b) rýchla reflexia (niekoľko mesiacov) na nové prirodzené a antropogénne faktory (regulácia toku, revitalizácia),
- c) informácia o kapacite prostredia pre úspešnú reprodukciu (zachovanie druhu).

V rokoch 1995 – 1996 a 2002 – 2004 tím pracovníkov Ústavu biologie obratlovců AV ČR so sídlom v Brne pod jednotiacim vedením P. Jurajdu vykonal monitoring zameraný na vývojové štádium 0 + juvenil.

V RL niva rieky Moravy v sledovanom úseku bolo v rokoch 1996 – 2004 dokladované rozmnožovanie 33 druhov. Z toho 20 druhov má ťažisko reprodukcie v laterálnych vodách (meandroch) – *Tinca tinca*, *Gobio kessleri*, *Gobio albipinnatus*, *Abramis sapa*, *Gymnocephalus cernuus* (100 %), *Scardinius erythrophthalmus* (98,6); *Lepomis gibosus* (98,0); *Carassius auratus* (96,8), *Abramis brama* (96,6); *Abramis ballerus* (93,3); *Silurus glanis* (93,1), *Abramis bjoerkna* (92,0); *Rhodeus serceus* (90,9); *Esox lucius* (88,5), *Stizostedion lucioperca* (82,3); *Rutilus rutilus* (80,0); *Perca fluviatilis* (75,5); *Proterorhinus* (55,4); *Cyprinus carpio*, *Gymnocephalus schraetser* (50,0) a 13 druhov v toku *Chondrostoma nasus*, *Barbus barbus*; *Lota lota*, *Noemacheilus barbatula* (100,00) *Leuciscus cephalus* (99,0); *Leuciscus leuciscus* (96,0), *Leucaspis delineatus* (85,5); *Gymnocephalus baloni* (75,0), *Pseudorasbora parva* (68,7); *Alburnus alburnus* (63,3); *Aspius aspius* (60,4); *Cobitis taenia* (56,5); a *Leuciscus idus* (55,0).

Prieskum juvenilnej zložky ichtyocenózy potvrdil nezastupiteľnú úlohu meandrov pre prirodzenú reprodukciu fytofilných, ale aj fytolitofilných druhov rýb. Súčasne napriek nízkej hladine vody v ramenách počas letných mesiacov sú veľmi významné ako refúgiá pre odchov mlade. (Lisický Remorava 1996).

Pozitívny trend obnovy pestrej druhovej skladby v Morave inšpiroval správu CHKO Záhorie (ŠOP SR) iniciovať obnovu aj u druhov rýb, pre ktorých návrat nie je postačujúce len zlepšenie kvality a čistoty vody.

Stavba rybovodu

Zo všetkých 50 prítokov rieky Moravy má nesporne najlepšie zachovalé podmienky pre reprodukciu rýb práve záhorácka Rudava. Najmä vďaka tomu, že preteká cez najväčší nížinný komplex lesov SR v správe Ministerstva obrany, ktorá zaručuje limitované využitie územia.

Migrácia rýb na neresiská nachádzajúce sa v horných úsekoch Rudavy bola prerušená v 20. rokoch XX. storočia vybudovaním vodohospodárskeho objektu v rkm 10,794 pri Veľkých Levároch. Vybudovaním rybieho obchvatu chceme umožniť opätovnú migráciu viacerým druhom rýb. Predpokladáme, že to bude mať pre druhy ako podustva severná (*Chondrostoma nasus*), mieň sladkovodný (*Lota lota*) a nosál sťahovavý (*Vimba vimba*) zásadný význam z hľadiska ich rozmnožovania. Vymenované druhy v súčasnosti nenachádzajú možnosť reprodukcie v rieke Morave a touto aktivitou obnovíme potenciál na dopĺňanie stavov v Morave a prilahlom povodí Dunaja. Rybovod z prostriedkov programu

Európskej komisie LIFE Príroda (Projekt LIFE 2005NAT/SK/000112) bol dokončený v októbri 2008.

Obnova výskytu jesetera malého

Jeseter malý je v pozmenených pomeroch rieky vzácny a prirodzene sa nedostatočne reprodukuje. Napriek skoro úplnej absencii jeseter malý nie je v rieke Morave zákonom chránený, Štátna ochrana prírody SR chce preto doceliť s členmi rybárskych organizácií jeho dočasnú ochranu, pokiaľ sa jeho stavy ako tak nekonsolidujú.

Od roku 2006 sme postupne vypustili 10 000

Nový rybí obchvat

jedincov jesetera malého a máme záujem pokračovať vo vysádzaní minimálne ďalších päť rokov. Vysádzanie jesetera malého do Moravy je v súlade s navrhovaným postupom pre záchranu jesetera podľa pripraveného akčného plánu pre záchranu jesetera, prijatého Radou Európy na 25. zasadnutí Stáleho výboru Dohovoru o ochrane európskej fauny a flóry a prírodných stanovišť. Predpokladá sa, že postupne by sa s vynaložením zrejme enormného úsilia

a enormného množstva financií mali odstraňovať prekážky brániace migráciám jeseterov a iných rýb Dunajom (najmä nevhodne skonštruované priehrady by sa mali upraviť, aby boli pre migranty priechodné). Vzhľadom na náročnosť takéhoto projektu však nie je reálna jeho realizácia skôr než v horizonte viac rokov (možno až desiatok rokov). Na toto prechodné obdobie bola prijatá stratégia umelého odchovu a následného vysádzania jeseterov.

Pre rieku Moravu sa nejedná o osamotenú aktivitu. Od roku 2005 zástupcovia Rybárstvi Pohořelice rozmnožujú a vysádzajú jesetera na českom úseku rieky Moravy. Genetický materiál získali tak ako správa CHKO Záhorie v za-

riadení SPU v Častej, kde sa zaoberajú výhradne problematikou rozmnožovania jesetera malého už od roku 1989.

Z hľadiska potenciálnej úspešnosti vypúšťania jesetera, resp. možnosti jeho spätného overenia, treba si uvedomiť migračné schopnosti jesetera malého, kde bežná dĺžka migrácie je 23 km po aj proti prúdu a až vyše 200 km pri neresovej migrácii, pričom dĺžka tejto migrácie závisí od intenzity jarných záplav. Takisto nemožno odhadnúť, nakoľko je možné rozmnožovanie jesetera malého priamo v toku rieky Moravy, tzn., či priamo v Morave sú k dispozícii vhodné neresiská. Dunaj, ktorý také miesta poskytoval a bezpochyby bol dôležitý ako zdroj zrejme väčšiny jeseterov malých žijúcich v rieke Morave, ich po dokončení VD Gabčíkovo stratil a tak isto je odkázaný na zásobovanie mladými jesetermi zvonku.

Obnova štruktúry mikrohabitatov pre ichtyofaunu

Prostredníctvom operačného programu SK – AT pripravujeme spoločný projekt s rakúskymi partnermi v rámci trilaterálneho ramsarského územia, kde pripravujeme detailnejší projekt zameraný na obohatenie vodného ekosystému rieky Moravy o mŕtve drevo. Tým chceme nadviazať na spoločnú aktivitu správcov toku (Via Donau a SVP š. p.) s cieľom obohatiť reguláciou ochudobnené koryto o mikrohabitaty pre ichtyofaunu.

Mŕtve drevo vo vode

- na mŕtve a odumierajúce drevo sa v podmienkach strednej Európy viaže viac vodných živočíchov ako na zdravé stromy,
- vplyvom intenzívneho hospodárenia a údržby brehových porastov je to jeden z najviac absentujúcich typov prostredia,
- zvýšením zastúpenia mŕtveho dreva priamo v toku možno dosiahnuť veľmi významné zlepšenie stavu biologickej pestrosti.

Stav pôvodnej druhovej skladby rýb sa nedá dosiahnuť ani v teoretickej oblasti. Niektoré invázne druhy, ako hrúzovec a karas striebřitý, sa už stali trvalou súčasťou rybej osádky v Morave. Udržanie ostatných pôvodných druhov je čím ďalej tým viac v rukách človeka.

Literatúra:

ENVIS, 2005: Manažment rybárstva a ichtyocenózy v ramsarskej lokalite Niva reky Moravy. K programu starostlivosti RL Niva Rieky Moravy. Bratislava – Malacky, SLOVENSKO – ŠVAJČIARSKY REVOLVINGOVÝ FOND ZÁHORIE 3/001, 147 str.

HOLČÍK, J., 2004: Ichtyofauna in Holubova K. et al 2004: Ochrana revitalizáciou: Stratégia a manažment riečneho systému dolnej Moravy, Priebežná správa o riešení projektu APVT VÚVH Bratislava, 76 str.

HOLUBOVÁ, K., 2004: Možnosti zlepšenia vlahového režimu záplavového územia Dolnej Moravy s ohľadom na zabezpečenie protipovodňovej ochrany, Štúdia, Bratislava, VÚVH 26 str.

JEITTELES, L. H., 1863 – 1864: Die Fische der

March bei Olmütz. Abth. Jahresbericht über das k. k. Gymnasium in Olmütz während des Schuljahres 1863, u. 1864, I: 3 – 33, II – 3 – 26.

JURAJDA, P., HOHAUSOVÁ, E., THICK, L. & ČERNÝ, J., 1995: Plůdkové spoločenství ryb v oblasti CHKO Záhorie. Průběžná zpráva za rok 1995. Ústav ekologie krajiny, AV ČR Brno 7 str.

JURAJDA, P., REICHARD, M., HOHAUSOVÁ, E. & ČERNÝ, J. 1996: Plůdkové spoločenství ryb v oblasti CHKO Záhorie (Průběžná zpráva za rok 1996), Projekt Remorava – Ichtyologická studie, ÚKE AV ČR Brno, 10 s.

KITT, M., 1905: Die fische der March bei Olmütz. Bericht der Naturwiss. Sektion des Ver. Botanischer Gärten bei Olmütz, 1 – 15.

LISICKÝ, M. J. (ed.), 1996: Úvodné riešenie k problematike renaturácia rieky Moravy v úseku Tvrdonice – Devín. Vecná etapa 02 – Správa za rok 1996, (Inventarizácia biotických hodnôt územia a ekologické hodnotenie etalónov), ... pp. Ms. depon. in: ÚZ SAV Bratislava

PALKOVIČ, S., VALACHOVIČ, D. & SERDEL, J., 2003: Manažment poľovníctva v ramsarskej lokalite Niva rieky Moravy. K programu starostlivosti RL Niva rieky Moravy, ŠOP SR správa

CHKO Záhorie, Malacky

PEŇÁZ, M., JURAJDA, P. & HOHAUSOVÁ, E. 1995: Ryby řeky Moravy, Zpráva o provedeném průzkumu) AV ČR ÚEK v Brně. 23 pp.

SPINDLER, T., HOLČÍK, J. & HENSEL, K., 1992: Die Fischfauna der Österreichisch Tschechoslowaki - schen Grenzstrecke der March samt ihrem Einzugsgebiet. Bericht 5/1992. Forschungsinstitut WWF Österreich, Wien, 179 pp.

ŠTRUPL, L. & VALACHOVIČ, D. & PAUS, A., 2003: Manažment lesa v ramsarskej lokalite Niva rieky Moravy. K programu starostlivosti RL Niva rieky Moravy. ŠOP SR správa CHKO Záhorie, Malacky.

VIESTOVÁ, E., GALVÁNEK, D., RIPKA, J., STANOVÁ, V., 2004: Poľnohospodárske využitie ramsarskej lokality Niva Moravy – podklad pre tvorbu programu starostlivosti ramsarskej lokality Niva Moravy, DAPHNE.

Text a foto: Ing. Dušan Valachovič
S-CHKO Záhorie

Zachráni golf sysla na Slovensku?

Sysel pasienkový, vulgo obyčajný, už nie je taký obyčajný, ako sa hovorí v jeho starom slovenskom názvosloví. Je to druh na Slovensku kriticky ohrozený, ktorý sa za posledných 30 rokov prepracoval z úspešného škodcu v poľnohospodárstve až na chránený druh, okolo ktorého sa točia (aspoň v okolitých krajinách) miliónmi dotované aktivity na jeho záchranu. Na Slovensku upozornili na kritický stav populácie tohto druhu ornitológovia. Všimli si úbytok niektorých druhov dravcov, ktorých hlavnou potravou boli práve sysle. Európske ochranné trendy radikálnych aktivít zameraných na výskum rozšírenia, ekológie, fyziológie a genetiky sysla, smerujúce k jeho záchrane, sme zachytili asi pred desiatimi rokmi. Úspešne sa rozbehol a v ďalších rokoch pokračoval projekt mapovania a inventarizácie vhodných stanovišť druhu na našom území. Výsledkom viacročné-

ho mapovania bol poznatok, že počet lokalít, na ktorých sa v minulosti vyskytoval vo veľkom množstve, rapídne klesol. Sysel, ktorý je stepným druhom, k svojmu životu v našich podmienkach vyžaduje dobytkom spásané alebo kosené plochy, krátkostebelné lúky a pasienky. Súčasný stav celkovej kondície populácie sysla na Slovensku je reakciou na zmenu obhospodarovania týchto plôch, čo malo za následok zánik jeho prirodzeného biotopu. Zistili sme, že kolónie syslov sa zachovali len na miestach s tradičným spôsobom hospodárenia alebo na lokalitách, ktorých funkcia si vyžaduje pravidelnú úpravu a manažment trávnatých plôch. K takýmto miestam patria trávnaté plochy letísk, telesá pozemných líniových stavieb (násypov ciest, železníc, protipovodňových hrádzi a pod.) a trávnaté plochy športovísk (parkur, futbal, golf). Problém však je, že na

väčšine týchto miest je sysel – toto milé, chlpaté, mierne zabľšené zvieratko – nežiaducim elementom. Na letiskách svojou prítomnosťou priťahuje prirodzených predátorov, najmä dravé vtáky, ktoré sa môžu dostať do kolízie s pristávajúcimi alebo štartujúcimi strojmi. Spomínané pozemné stavby znehodnocujú svojou činnosťou spojenou s vytváraním rozsiahlych podzemných systémov nôr. Zdá sa, že jedným z miest, kde sysel nevdá, sú golfové areály. V súčasnosti sa na Slovensku, podobne ako v Čechách, pripravujú programy záchrany sysla pasienkového. V týchto projektoch dominuje ako jedno s opatrení s prioritnou dôležitosťou manažment a starostlivosť o biotopy tohto druhu. Sú to organizačne a finančne najnáročnejšie činnosti pripravovaných programov. Veľké finančné čiastky spotrebuje najmä výkup pozemkov, prípadné náhrady vyplácané vlastníkom za dlhodobé udržiavanie (manažment) pre syslov vhodných stanovišť. Súčasný stav poznania a ochrany sysla na Slovensku je asi taký, že poznáme ako-tak jeho rozšírenie, tušíme stav populácie a zvládli sme metodiku a realizáciu reštitúcie. Dnešná praktická ochrana druhu, ktorá by využívala najnovšie poznatky, prakticky neexistuje, a tak si robíme ďalšie čiarky za zaniknuté alebo pomaly miznúce kolónie syslov z povrchu zemského.

Golf ako šport sa na Slovensko dostal dosť razantne, a to priamo do ochranného pásma národného parku, takže u ochranárov (štátnych aj mimovládnych) si veľa sympatií nenarobil.

To však nebola chyba športu, ale ľudí. Po opadnutí vášní si verejnosť aj ochranári na prítomnosť golfu zvykli a v súčasnosti prebieha alebo sa projektuje niekoľko desiatok golfových rajov na našom území. Golf so svojimi pravidlami a etiketou je zaujímavý šport a netreba tu podrobnejšie vysvetľovať, o čo pri ňom ide. Z pohľadu jednostranne zataženého zoológa sú na golfe zaujímavé rozsiahle trávnaté plochy a hlavne ich pravidelná úprava, čo sú ideálne podmienky pre život a úspešné rozmnožovanie sysla pasienkového. Z tohto dôvodu sa v mnohých golfových areáloch sysel usadil. Na prvý pohľad by sa zdalo, že prítomnosť syslov a hlavne jeho činnosť na perfektne upravených trávnatých plochách nebude pre hráčov golfu a správcov týchto ihrísk veľmi žiaduca. Opak je však pravdou. Mediálne známy je prípad prítomnosti kolónie syslov na greene (jamkovisko, vlastná hracia plocha) golfového klubu v Karlových Varoch. Sysel je tu klubovým maskotom a o živote týchto hlodavcov pravidelne informuje webová stránka a golfový časopis, v ktorom miestnu populáciu syslov s hrdosťou označujú za najzápadnejšie sa vyskytujúcu kolóniu sysla pasienkového na svete. Pozitívny vzťah českých golfistov k syslovi dokazuje aj fakt, že najlepšie hodnotené golfové ihrisko v Čechách získava titul Zlatý sysel.

Na Slovensku sme sa stretli s prípadom, keď projektant golfového areálu, ktorý sa plánoval na Záhorí, nás požiadal o posúdenie možnosti vypustenia syslov na tomto ihrisku. Nakoľko sme

s tým nemali žiadne skúsenosti, ukázali nám golfové ihrisko v okolí rakúskeho Wiener Neustadtu. Tu sme za plnej prevádzky ihriska videli pobeťovať medzi hráčmi desiatky syslov bez toho, aby si obe skupiny (golfisti a sysle) navzájom nejako prekážali. Pri pohľade na veľkú a životaschopnú kolóniu tejto golfovej destinácie nemožno pochybovať o tom, že rozsiahle trávnaté a pravidelne manažované plochy golfových areálov môžu zohrať určitú pozitívnu úlohu pri stabilizácii populácie tohto druhu. Možno s nimi počítať aj pri záchranných programoch na našom území ako s možnými genofondovými základňami. To sa však neobíde bez viacerých otázok, ktorých odpoveď je skrýta v podrobnejšom prieskume týchto možností.

Aké sú ďalšie predpoklady golfových areálov stať sa pozitívnym prvkom v ochrane tohto kriticky ohrozeného druhu cicavca na Slovensku? Okrem už spomínanej tvorby a údržby biotopov sysla je to dlhodobá udržateľnosť týchto stanovišť, nakoľko golfové kluby nekrachujú s takou intenzitou ako poľnohospodárske farmy. Nezanedbateľná je aj tá skutočnosť, že už pri projekte golfového areálu, ak sa počíta s prítomnosťou sysla na ňom, ho možno upraviť tak, aby podmienky pre život, rozmnožovanie a šírenie tohto druhu bolo optimálne. Znamená to napláňovať trofické bázy, t. j. malé plochy s kultúrami, ktoré sú vhodnou potravou pre sysla, ako aj trávnaté plochy mimo trasy, kde prebiehajú hráčske aktivity. Treba pamätať aj na prepojenie areálu na okolitú krajinu, a to tak, aby sysle mali možnosť migrovať (napr. za potravou) z golfového areálu do okolia a osídľovať tu vhodné biotopy. Golfové ihriská sa tak nestanú ostrovčekmi s izolovanou populáciou syslov, ktoré sa vyznačujú menšou životaschopnosťou. Predpokladá sa, že jedným z dôvodov úspešného súžitia tandemu syseľ – golf, je tá skutočnosť, že hlodavce sú menej ohrozené svojimi prirodzenými predátormi (dravce, kuny, lasice, mačky), ktorých rušia činnosti spojené s úpravou areálu a hráčskou aktivitou.

Treba poukázať aj na riziká súvisiace s prítomnosťou syslov na golfovom ihrisku. Je to v prvom rade jeho ekozozologický štatút (chráneného a ohrozeného druhu), ktorý do určitej miery obmedzuje prevádzkovateľa (vlastníka, užívateľa) golfového zariadenia v niektorých činnostiach.

Ak sa napríklad syseľ stane z akýchkoľvek príčin pre golfový areál nepriaznivým prvkom, nemožno ho svojvoľne eliminovať. Aj keď je syseľ veľmi milým živočíchom a pre hráčov golfu atrakciou a oživením v inak nudnom mlátení do loptičiek, treba si uvedomiť, že je to predsa len divo žijúci hlodavec. S tým súvisí aj jeho potenciálna schopnosť prechovávať vo svojom organizme pôvodcov rôznych chorôb s prírodnou ohniskovosťou prenosných na zvieratá a ľudí.

Z nášho územia možno spomenúť prípad kolónie syslov, na záchrane ktorej mal podiel aj rozmáhajúci sa golfový „priemysel“. Kolónia syslov na zarastajúcom pasienku zrušeného poľnohospodárskeho družstva v blízkosti Košíc bola s najväčšou pravdepodobnosťou určená k zániku, ak by nebol zabezpečený pomerne nákladný manažment tejto lokality. Plánovaný projekt výstavby golfového areálu na týchto pozemkoch ráta s prítomnosťou syslov, čo dáva tejto kolónii možnú nádej na prežitie a jej ďalší priaznivý rozvoj.

Zdá sa, že jednoznačnú odpoveď na otázku avizovanú v názve tento článok nepriniesol. Ako však naznačili skúsenosti zo zahraničia, ale aj naše pozorovania, môžu niektoré „novotvary“ vznikajúce v súčasnej krajine, akými sú aj golfové (ale aj iné) športoviská, pozitívne zasiahnuť do procesu záchrany a ochrany sysla pasienkového na Slovensku.

RNDr. Michal Ambros
S-CHKO Ponitrie

50 rokov Topolčianskej zubrej zvernice

Dňa 10. októbra 2008 sa za účasti širokej odbornej aj laickej verejnosti a médií uskutočnilo slávnostné otvorenie lesníckeho náučného chodníka Zubria zvernica pri príležitosti oslavy 50. výročia založenia zvernice. Slávnostné otvorenie chodníka sprevádzal bohatý program.

Otvorenie náučného chodníka, foto: P. Hradňanský

Za prítomnosti predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Doc. Ing. Milana Belicu, PhD., štátneho tajomníka Ministerstva pôdohospodárstva SR Ing. Viliama Turského, zástupcu GR Lesov SR, š. p. Ing. Jaroslava Holigu, primátorky mesta Zlaté Moravce Ing. Serafíny Ostrihoňovej a riaditeľa OZ Topolčianky Ing. Ctibora Határa bolo najprv slávnostne vyhlásené v poradí už 18. významné lesnícke miesto. Po odhalení pamätnej tabule nasledoval krst publikácie autora Jozefa Šaba, vydané pri príležitosti výročia zvernice – Zubria zvernica Topolčianky, 50 rokov 1958 – 2008, po ktorom bol autor ocenený za publikačnú a dokumentačnú činnosť riaditeľom OZ Topolčianky. Ocenenie bolo udelené aj dlhoročnej ošetrovatelke zubrov pani Zdenke Markovej. Po krste knihy nasledoval ďalší krst, v tomto prípade však boli krstené štyri tohtoročné zubrie prírastky – Sivan, Siraj, Sidónia a Siréna. Vo zvernici tak aktuálne žije celkom 19 jedincov zubra hrivnatého. Doplnudňajší program pokračoval slávnostným otvorením lesníckeho

náučného chodníka Zubria zvernica, ktorý je situovaný v okolí centrálnej oplotenej časti zvernice. Chodník má celkovú dĺžku približne 2 500 m a je na ňom umiestnených celkom 10 zastávok, z toho 9 tematicky súvisiacich s chovom zubrov v tejto lokalite: 1. Lesnícky náučný chodník Zubria zvernica, 2. História a súčasnosť Zubrej zvernice, 3. Spôsob života zubrov, 4. Zubor a jeho príbuzné druhy, 5. Obri medzi európskymi živočíchmi, 6. Návštevy poľovnej zveri, 7. Výskyt zubra vo voľnej prírode, 8. Prvé zubry v Topolčiankach, 9. Putifár – praotec všetkých slovenských zubrov, 10. Vzácné rastliny, motýle a hmyz.

Popoludňajší program pokračoval v budove riaditeľstva OZ Topolčianky odborným seminárom, ktorý bol pripravený v spolupráci s riaditeľstvom ŠOP SR v Banskej Bystrici pod názvom 50. výročie založenia chovu zubrov (*Bison bonasus*) v Topolčiankach 1958

Tabula – Významné lesnícke miesto
Foto: P. Hradňanský

– 2008. Na seminári odprezentovali štyri príspevky – prvý od autorov Jozef Šabo, Milan Garaj (Lesy SR, š. p., OZ Topolčianky) s názvom 50 rokov chovu zubrov v Topolčiankach. Bol venovaný histórii chovu až po súčasnosť. Druhý príspevok – prof. Wandy Olech (Katedra genetiky a všeobec-

ného chovu zvierat SGGW vo Varšave) s názvom Záchrana zubra v Európe a význam rodokmeňovej knihy, ktorý sa venoval problematike genetickej degenerácie druhu, jej príčinám a možnostiam riešenia tohto problému s využitím pomoci centra EBAC (European Bison Conservation Center), založeného na jeseň roku 2007 skupinou špecialistov IUCN pre zubra. Tretí príspevok s názvom Prinavrátenie zubra do voľnej prírody v NP Poloniny (Michal Adamec – ŠOP SR, Banská Bystrica, Štefan Pčola – Správa NP Poloniny) sa venoval problematike realizácie projektu s cieľom založenia stabilnej voľne žijúcej populácie zubra hrivnatého v slovenských Karpatoch (NP Poloniny). Informácie boli doplnené o praktické poznatky z realizácie projektu a z pozorovaní jedincov vypustených do voľnej prírody. Posledný príspevok Zhodnotenie doterajšej spolupráce ŠOP SR a Lesov SR, š. p. pri manažmente CHA Topoľčianska zubria zverníka (Radimír Siklienka, Alexius Ballay – Správa CHKO Ponitrie) v priereze uviedol históriu vzájomnej spolupráce medzi profesionálnou ochranou prírody a lesníckou prevádzkou, z ktorej vyberáme niekoľko faktov, ktoré prezentujú históriu už päťdesiatročnej spolupráce.

Zubor hrivnatý (*Bison bonasus* L.) sa v dávnej

Odborný výklad na náučnom chodníku

Foto: R. Siklienka

minulosti vyskytoval v pomerne hojnom počte aj na území Slovenska, o čom svedčia napríklad aj miestne názvy, ktoré sa zachovali dodnes (Zuberec, Zobor a pod.). Tento pôvodný slovenský živočíšny druh však vplyvom lovu a zmeny životných podmienok vyhynul. V roku 1923 žilo na svete len 56 kusov, z toho 27 samcov a 29 samíc.

V 50. rokoch 20. storočia evidujeme v Európe prvé výraznejšie úspechy pri záchrane a rozmnožovaní zubra, na ktorých malo podiel najmä Poľsko, bývalý Zväz sovietskych socialistických republík a Nemecko. Do tohto obdobia sa

datuje aj zapojenie bývalého Československa medzi krajiny podieľajúce sa na záchrane tohto ohrozeného živočíšneho druhu, kedy sa Československo stalo aj členom Medzinárodnej spoločnosti na ochranu zubrov. V roku 1957 bol z Poľska privezený do dočasnej aklimatizačnej obôrky v Tatranskej Lomnici jeden pár zubrov – dnes už legendárny Putifar a Pumarka. V roku 1958 sa dovezol

Kŕmenie zubrov

Foto: R. Siklienka

už do Topoľčianok pár zubrov zo Sovietskeho zväzu, ktorý spolu s Putifarom a Pumarkou vytvoril základ chovu zubrov vo zvernici Štátnych lesov Topoľčianky. V tomto období sa začala aj história vzájomnej spolupráce medzi organizáciami, ktoré mali v kompetencii štátnu ochranu prírody a lesnícku prevádzku. V roku 1964 bola v zmysle vtedy platného zákona SNR č. 1/55 o štátnej ochrane prírody zriadená komisiou SNR pre školstvo a kultúru rozhodnutím č. 30 zo dňa 21. 8. 1964 chránená študijná plocha Zubria obo-
ra. Podklady pre vyhlásenie tohto chráneného územia vypracovalo Krajské stredisko štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave v spolupráci so Štátnymi lesmi v Topoľčiankach. Ďalším významným medzníkom, ktorý

prispel k legislatívnemu zabezpečeniu ochrany, bola vyhláška Predsedníctva SNR č. 125/1965 Zb. o ochrane voľne žijúcich živočíchov, ktorou bol zubor hrvinatý vyhlásený za osobitne chránený živočíšny druh. V roku 1974 vydalo Ministerstvo kultúry SSR a Ministerstvo lesného a vodného hospodárstva SSR spoločné Smernice pre ochranu zubra hôrneho na území Slovenskej socialistickej republiky a v zmysle týchto smerníc ustanovil v roku 1975 minister kultúry SSR po dohode s ministrom lesného a vodného hospodárstva SSR šesťčlennú poradnú komisiu pre záchranu zubra na Slovensku, ktorá sa podľa organizačného a rokovacieho poriadku od roku 1982 stala osobitnou komisiou pri Rade štátnej ochrany prírody. Členmi komisie boli zástupcovia Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave, Okresného veterinárneho zariadenia v Nitre, Výskumného ústavu lesného hospodárstva vo Zvolene, Lesníckej fakulty VŠLD vo Zvolene, podnikového riaditeľstva Štátnych lesov v Topoľčiankach a Slovenského

ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave. Jedným z cieľov činnosti tejto komisie bolo aj pripraviť pôdu pre zabezpečenie reintrodukcie zubra do voľnej prírody, čo sa však až do zrušenia komisie v roku 1988 nepodarilo uskutočniť. Od tohto dátumu bola ochrana

zubra na Slovensku zverená do kompetencie poradného zboru riaditeľa Ústredia štátnej ochrany prírody pre ochranu fauny.

Na prelome 80. a 90. rokov minulého storočia sa chov zubrov v Topoľčiankach dostal do kritickej situácie, spôsobenej najmä zdevastovaním plochy zvernice nad únosný stav, kritickým stavom oplotení, zlým technickým stavom zariadení (najmä kŕmnej linky), nedoriešeným odbytom chovaných zubrov a tiež stratou vedeckého významu chovu. V roku 1991 evidujeme tiež neúspešný pokus o obnovenie činnosti komisie pre záchranu zubra. V prvej polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia po prvýkrát rezort ochrany prírody prispel k chodu zvernice aj materiálne, keď sa podarilo uvoľniť z vtedajšieho Štátneho fondu životného prostredia finančnú dotáciu na vybudovanie vodného zdroja. V roku 1996 z dôvodu zníženia stavu stáda zubrov na limitovaný

Foto: R. Šiclička

optimálny počet 12 jedincov povolilo Ministerstvo životného prostredia SR výnimku na odlov nadpočetných 8 kusov zubra. Financie získané z poplatkového odstrelu boli využité na rekonštrukciu zariadení zvernice. Výnimka na odstrel jedincov zubra z dôvodu regulácie početnosti a zdravotného výberu bola Ministerstvom životného prostredia SR udelená do dnešnej doby ešte niekoľkokrát. Odlov sa vždy uskutočnil pod dohľadom pracovníkov Správy CHKO Ponitrie.

Nadobudnutím právnej účinnosti zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny bolo územie bývalej chránenej študijnej plochy preklasifikované do kategórie chránený areál. Úrad geodézie, kartografie a katastra SR rozhodnutím č. P-1999/2003 zo dňa 21. 5. 2003 o štandardizácii názvov chránených území vydal pre toto územie štandardizovaný názov Topoľčianska zubria zvernica. Vyhláškou Krajského úradu životného prostredia v Nitre č. 1/2004 z 10. mája 2004, ktorou sa určuje stupeň ochrany niektorých chránených areálov, prírodných rezervácií a prírodných pamiatok, bol na území chráneného areálu stanovený III. stupeň ochrany v zmysle ustanovení zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Územie chráneného areálu je v súčasnosti začlenené do navrhovaného územia európskeho významu SKUEV0594 Člnok, ktoré je predbežne navrhnuté na doplnenie siete Natura 2000 na Slovensku na základe požiadavky z Alpského biogeografického seminára, konaného v Slovinsku v dňoch 30. a 31. mája 2005.

Po vzniku špecializovaných úradov štátnej správy životného prostredia v roku 1991 bolo uskutočnených niekoľko revízií tohto osobitne chráneného územia na úrovni Obvodného úradu životného prostredia v Zlatých Moravciach alebo Krajského úradu životného prostredia v Nitre. Poslednú revíziu uskutočnil Obvodný úrad životného prostredia v Nitre, odbor ochrany zložiek životného prostredia Zlaté Moravce dňa 17. 4. 2007. Revízie sú zvolávané pravidelne za účelom zhodnotenia súčasného stavu osobitne chráneného územia a ich výsledkom je aj uloženie opatrení na nápravu zistených nedostatkov.

Významné stretnutie k chovu zubra hrivnatého v Topoľčiankach sa uskutočnilo na jeseň roku 2006 za účasti zástupcov lesníckej prevádzky,

profesionálnych ochranárov a odborníkov na chov zubra z Poľska, ktorého závery načrtli smerovanie chovu zubra v Topoľčiankach do budúcnosti. Cieľom bude najmä zachovanie a podpora ďalšieho chovu horskej formy zubra v Topoľčianskej zubrej zvernici, obnova evidencie zubrov a zabezpečenie prevádzky zubrej zvernice, ale aj zriadenie náučného chodníka v okolí zubrej zvernice, ktorý bol otvorený pri príležitosti 50. výročia jej založenia. Vzhľadom na súčasný stav populácie zubra hrivnatého v Európe sa hlavnou prioritou zvernice stáva náučná a poznávacia funkcia, o čom svedčí aj neustále sa zväčšujúci počet jej návštevníkov.

Ďalšiemu rozvoju tohto na Slovensku unikátneho zariadenia by mohla prispieť tiež snaha o opätovné začlenenie topoľčianskeho chovu do celosvetovej plemennej knihy zubra hrivnatého, ku ktorému by mohlo dôjsť po splnení určitých podmienok v blízkej budúcnosti. Na seminári v Topoľčiankach odzneli viaceré prísľuby, ktoré dávajú nádej, že genofond zubrov z Topoľčiankach sa bude môcť znovu zapojiť do záchranných programov zubra hrivnatého v Európe.

Literatúra:

- LEHOČKÝ, M., ADAMEC, M., (eds.) 2008: 50. výročie založenia chovu zubrov (*Bison bonasus*) v Topoľčiankach 1958 – 2008 – Zborník referátov z odborného seminára. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 33 p.
- BRTEK, L., 2007: Zubor tu už bol. Poľovníctvo a rybárstvo 4, Bratislava, p. 10-11.
- BRTEK, L., FERIANCOVÁ-MASÁROVÁ, Z., GULIČKA, J., HENSEL, K., KIEFER, M., KMINIAK, M., KORBEL, L., KOŠEL, V., KRUMPÁL, M., LISICKÝ, M., MATIS, D., ROSICKÝ, B., VILČEK, F., ŽITŇANSKÁ, O., 2001: Velká kniha živočíchov. Vydavatelství Příroda, s. r. o., Bratislava.
- Dokumentácia ochrany prírody – archív Správy CHKO Ponitrie

Ing. Radimír Siklienka
Ing. Alexius Ballay
Ing. Peter Hradňanský
S-CHKO Ponitrie

Stretnutie vydrákov

Komunikácia v najširšom zmysle slova je nevyhnutná nielen pre úspešné ochranárske, ale tiež vedecké aktivity. Inak tomu nie je ani v komunite ľudí, ktorá sa slangovo označuje „vydráci“. Teda ľudí, ktorí sa profesionálne alebo amatérsky venujú problematike vydry alebo majú záujem o túto sympatickú, hravú i dravú lasicovitú šelmu.

Aj preto sa pred tromi rokmi zrodila v Stanici ochrany fauny Agentúry ochrany prírody a krajiny Českej republiky v Pavlove, najmä zásluhou jej aktívnej vedúcej Mgr. Olgy Růžičkovej, myšlienka využiť letné dovolenkové a prázdninové obdobie na stretnutie česko-slovenských vydrákov a na ňom sa informovať o tom, čo je nové vo výskume a ochrane vydry v týchto krajinách. Nápad sa stretol s priaznivým ohlasom a stretnutia sa stávajú tradíciou.

Tohtoročný pracovný seminár Stretnutie vydrákov III sa konal v Pavlove, známom chovom a rehabilitáciou vydier i iných živočíchov, v dňoch 21. – 22. augusta 2008. Zúčastnilo sa ho 22 odborníkov z Českej a Slovenskej republiky i pracovníčka Centra ochrany prírody v mestečku Mitwitz z Nemecka. V rámci pracovnej časti prezentovali spolu 10 referátov na rôzne témy zamerané na monitoring vydier v Českej republike v roku 2008, výsledky celoplošného mapovania vydry v Slovenskej republike, využitie PIT čipov pri výskume vydry riečnej, kvantifikáciu škôd spôsobených vydrou na rybníkoch v zimnom období, porovnanie správania vydry v zajatí

Vedra riečna

a v prírode. Predstavený bol nový český projekt na získanie chýbajúcich údajov o biológii a ekológii vydry riečnej, ako aj nová metodika na výpočet náhrad škôd spôsobených vydrou, ako aj náčrt využitia genetických metód pre výskum vydry. Prezentovaná bola tiež prenosná výstava a skladačka o ochrane vydry, obnove biotopov a vytváraní jej bezpečných koridorov, vyhotovená v spolupráci s nemeckými partnermi z Oberfranken (projekt Otterfranken).

Pozornosť sa venovala tiež budúcnosti bulletinu Vedra, ktorého prvé číslo vyšlo na Slovensku v roku 1990 a od druhého čísla (1992) bol vydávaný federálne, pričom dosiaľ je na svete jeho 14 čísel. Účastníci sa dohodli, že bulletin bude vychádzať aj naďalej pod rovnakým názvom v tlačenej i elektronickej forme, ale tematicky sa rozšíri o problematiku všetkých lasicovitých šeliem (Mustelidae). Okrem toho bola vytvorená medzinárodná redakčná rada. Jej neľahkou i nie príliš vďačnou úlohou je zabezpečiť a posúdiť príspevky, udržať istý štandard bulletinu vrátane jeho cudzojazyčných (anglických) abstraktov a zároveň neodradiť nových autorov, napríklad z radov študentov.

Zaujímavou súčasťou podujatia bol test

Zakladatelia Akcie vydry z ČR a SR

na identifikáciu trusu vydry riečnej a norka európskeho, ktoré sa (najmä pre nezainteresovaných) na prvý (a častokrát aj druhý i tretí) pohľad, ba i oľutovanie, od seba veľmi nelíšia. Na toto podujatie nadväzovala Európska noc netopierov, ktorá sa tiež stretla s dobrým ohlasom u početných účastníkov z radov verejnosti.

Celé stretnutie prebiehalo v príjemnej, neformálnej a priateľskej atmosfére a treba dúfať, že táto tradícia sa udrží a preniesie i na Slovensko, prípadne že sa na Slovensku podarí zorganizovať podobné semináre aj pre ostatné lasicovité šelmy. Očakáva sa však opätovné zaktivizovanie

slovenských „vydrákov“, ich publikačná činnosť i organizovanie a financovanie spoločných aktivít vrátane tlaču bulletinu Vydra.

Ing. Peter Urban, PhD.
RNDr. Ján Kadlečík
Mgr. Zuzana Kadlečíková

Post scriptum:

V čase korektúr tohto čísla CHÚS vydala Agentúra ochrany prírody a krajiny Českej republiky, prevádzkujúca Stanicu ochrany fauny v Pavlove, tlačovú správu. Z nej vyplýva, že po prerokovaní na Ministerstve životného prostredia Českej republiky a zrejme úvahe sa táto organizácia rozhodla ukončiť činnosť stanice v Pavlove k 31.12. 2009.

Stretnutie prírodovedcov Východný Hont 2008

„Zvlášť na východnú a juhovýchodnú stranu otvorený je preutešený a veseľný výhľad Sitna; na východ ponad pliešovské, senohradské a turopolské lazy, ta až na novohradské Javorie, brdá 1024 – 1044 m vysoké; na juh ponad Prenčov, Beluj a Badíny, na Bzovský zámok a na Čabradský hrad, a na Drieňov až na Berženské a Janovské vrchy dolu. A ako výhľad na široké a ďaleké kraje otvorený je zo Sitna: tak naopak zase, Sitno vidieť z ďaleka. Náhle vyskočí raňajšie slnko sponad ďalekého Javoria, žiara jeho padne najsamprv na Sitno, a celému tomuto veľkému vidieku zaligoc sa ono v žiare slnečnej. Vidiek tento vtedy ráta východ slnca, keď ono zasvieti na Sitne.“

Andrej Kmeť: Veleba Sitna

Keď sme sa po štvorročnej odmlke rozhodovali, kde opäť usporiadať ďalšie (v poradí už dvanásťte) z tradičných stretnutí prírodovedcov, voľba jednoznačne padla na východný Hont. Vo februári 2008 uplynulo sto rokov od úmrtia Andreja Kmeťa, ktorý počas svojho takmer tridsaťročného pôsobenia v Honte vyoral hlbokú brázdnu nielen pri jeho spoznávaní, ale aj propagácii. V tom istom mesiaci sme na poslednej ceste odprevali doktora Júliusa Vacholda. Hontianskeho lokálpatriotu v tom najlepšom zmysle slova a zároveň človeka, ktorý podobne ako Kmeť po celý život neúnavne spoznával a propagoval rodný Hont a navyše sa aj napriek vysokému veku zúčastňoval predošlých stretnutí. Preto bolo stretnutie venované spomienke na Júliusa Vacholda.

Zároveň sme tak naplnili aj ďalšie zo záverov konferencie Príroda Príbeliec a širšieho okolia Mikroregiónu Východný Hont, ktorá sa uskutočnila v novembri 2007 v Príbelciach. Práve z nich vyplynula nielen potreba oživenia stretnutí prírodovedcov, usporadúvaných na prelome júna a júla, ale aj nutnosť výskumu vybraných biotopov východného Hontu (pozrite napr. NOVIKMEC & SVITOK 2008).

Tento región stále patrí k nedostatočne poznaným, pričom je zásluhou prírodných hodnôt i využívania krajiny priam predurčený na rozvoj ekoturistiky. V regióne sa zároveň nachádza nie-

koľko cenných chránených území vrátane území európskeho významu, resp. lokalít navrhovaných za územia európskeho významu.

Stretnutie sa uskutočnilo v tradičnom termíne na prelome júna a júla (31. 6. – 4. 7. 2008). Zorganizovali ho Katedra biológie a ekológie Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ústav ekológie lesa SAV vo Zvolene, Obec Sucháň, Obvodný úrad životného prostredia vo Veľkom Krtíši, Štátna ochrana prírody SR, Riaditeľstvo Banská Bystrica a Environmentálna spoločnosť Lutra Čebovce. Zúčastnilo sa ho 33 odborníkov z viacerých slovenských inštitúcií vedy, výskumu i ochrany prírody.

Výskum bol prioritne naplánovaný na prieskum navrhovaných území európskeho významu (ÚEV)

Výskum rakov na rieke Litava

Rieka Litava a Čebovská lesostep, ako aj na navrhované územie európskeho významu Čelovce, vyhlásené chránené územia PR Čebovská lesostep, CHA Cerinský potok, CHA Holica, objekty neživej prírody v okolí obce Sucháň – Trúbiaci kameň, Trpasličia jaskyňa, Suchánska trhlina, mapovanie biotopov a druhov rastlín a živočíchov v okolí tejto obce, ako aj prieskum vybraných vodných nádrží východného Hontu.

Centrom stretnutia sa stala príjemná obec Sucháň, ležiaca priamo v srdci Krupinskej planiny. Kataster obce ponúka neobyčajne utešený výhľad na celú plochú planinu lemovanú zo západu Kmetom ospievaným Sitnom a z východu Lyscom. Turistická ubytovňa v tejto obci, ktorú účastníkom bezplatne poskytla obec, sa stala hlavným stanom štvordňového stretnutia.

Zoologické prieskumy boli zamerané hlavne na rovnokrídlovce, chrobáky, cikády, mravce, mäkkýše a vodné druhy organizmov a tiež vtáctvo, obojživelníky, plazy a cicavce.

Počas tábora sa na 7 sledovaných lokalitách v nadmorských výškach 320 m n. m. (údolie rieky Litavy) až 643 m n. m. (Španí laz) zistilo celkom 40 druhov rovnokrídlovcov, čo je tretina slovenskej ortopterofauny. Len v okolí obce Sucháň sa zistilo 22 druhov. K hlavným vzácnostiam patrili dva treťonálezy druhov na Slovensku, a to kobylky južnej a teplomilnej (*Pachytrachis gracilis* a *Pterolepis germanica*) na suchých južných lesostepiach údolia rieky Litava pri Cerove. Celkom boli registrované hlavne teplomilné druhy, napr. sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*) (početne aj

Prehliadka múzea pána Jána Mihálkina

na najvyššej lokalite územia – na Špaňom laze), koník hrubohlavý (*Euchorthippus declivus*), koník krátkokrídly (*Stenobothrus crassipes*), a to aj v okolí obce Sucháň, zaujímavý bol aj nález myrmekofilného druhu svrčka mraveniskového (*Myrmecophila acervorum*). Prekvapením bol výskyt skôr podhorských a horských druhov, napr. kobylky Krausovej (*Isophya krausii*) a počernej (*Pholidoptera aptera*).

Zo vzácnejších chrobákov sme registrovali teplomilné druhy na južných xerothermoch údolia Litavy pri Cerove, napr. *Sisyphus schaeferi*, *Potosia aeruginosa* (Scarabeidae), krasone *Acmaeodera degener* a *Acmaeoderella flavofasciata*, fuzáče *Strangalia scutellata*. Pri Sucháni boli zistené v neskorom júlovom termíne fuzáče *Dorcadion pedestre* a *D. fulvum* a tiež pestrofarebný *Chlorophorus varius*. V lesostepiach okolia Litavy pri Čabradi boli registrované aj veľké cikády druhov *Cicadetta orni*, *Cicadivetta tibialis* a *Tibicen haemarodes*.

V priebehu tábora sa študovalo aj vtáctvo na 9 lokalitách a zistilo sa celkom 110 druhov, z toho 79 hniezdičov, 27 hospites (druhov hľadajúcich potravu a úkryt) a 4 permigrantov. V katastri obce Sucháň sa zistilo celkom 82 druhov (z toho 61 hniezdičov), robilo sa tam i krúžkovanie vtáctva, kde si hlavne mladší účastníci tábora prišli na svoje. Okrúžkovalo sa celkom 13 druhov, zo zaujímavých napr. sláviky, penice obyčajné a strakoše obyčajné. Z európsky významných druhov vtákov sme zistili hniezdenie strakoša kolesára (*Lanius minor*)

pri Kolároch (3 hniezda), pipíšky chochlatej (*Galerida cristata*) (3 – 4 páry) a bučiačika obyčajného (*Ixobrychus minutus*) (1 pár) pri vodnej nádrži Nenince, hniezdny výskyt trasochvosta horského (*Motacilla cinerea*) na rieke Litave i Suchánskom potoku a jastraba krahulca (*Accipiter nisus*). V Sucháni bol početný slávik

Z obojživelníkov a plazov bolo registrovaných celkom 12 druhov, za pozornosť stojí početný výskyt jašterice zelenej (*Lacerta viridis*) na xerothermoch Litavy, výskyt užovky stromovej (*Coronella austriaca*) v Sucháni pod Dedovou.

Z cicavcov sme registrovali celkom 18 druhov, pozornosť si iste zaslúži výskyt netopierov, a to podkovára malého (*Rhinolopus hipposideros*) a netopiera veľkého (*Myotis myotis*) v kostolnej veži v Sucháni, časté boli pobytové znaky kuny skalnej (*Martes foina*). Výdru riečnu (*Lutra lutra*) sme zistili vo všetkých sledovaných tokoch. Na väčšine z nich sa vyskytoval aj rak riečny (*Astacus astacus*). V okolí Sucháňa sú bežné daniely, srnce a diviaky.

Večery po namáhavých terénach boli vhodne vyplnené diskusiami, spomienkou na doktora Vacholda, prezentáciou publikácie Pavla Hrončka Antropogénne vplyvy na vývoj krajiny maloplošných chránených území (na príklade Ipeľskej kotliny), (HRONČEK 2008), spestrenou ochutnávkou miestneho „suchánskeho“ gulášu i vybraných sort čebovských vín z pivnice rodiny Tučekovcov, návštevou Domu ľudového bývania i súk-

romného archeologicko-geologicko-etnografického múzea pána Jána Mihálkina, ktorý (v duchu odkazu Andreja Kmeťa) patrí k neúnavným skúmatelom i propagátorom Sucháňa i jeho pozoruhodného, no stále nedoceneného okolia.

K jeho propagácii by mala prispieť aj publikácia prinášajúca výsledky z tohto stretnutia, doplnené o pozoruhodné aktuálne archeologické nálezy v Sucháni, sponzorovaný Obcou Sucháň.

Úprimné poďakovanie nielen za poskytnutie ubytovania, ochutnávky miestnych špecialít, ale aj sprievod na viaceré lokality patrí predovšetkým Jánovi Mihálkinovi a starostke obce Anne Triznovej.

Literatúra:

Hronček, P., 2008: Antropogénne vplyvy na vývoj krajiny maloplošných chránených území (na príklade Ipelskej kotliny). Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, 136 pp.

Novikmec, M. & Svítok, M., 2008: Príroda Východného Hontu na konferencii v Príbelciach. Chránené územia Slovenska 75: 26-27.

RNDr. Anton Krištín, DrSc.

Ing. Peter Urban, PhD.

Foto: P. Urban

Výskum v ochrane prírody

„Dostáva sa ochrana prírody v Českej republike do krízy? Sú jednotlivé zložky ochrany prírody izolované, bez vzájomnej výmeny informácií a skúseností? Akú úlohu majú v aplikovanej ochrane prírody a správnych konaniach súkromné firmy či renomované vedecko-výskumné pracoviská? Stáva sa z ochrany prírody podnik, v ktorom už o prírodu vlastne vôbec nejde. Čo čaká ochranu prírody v Čechách a ako reagujú na súčasný trend vývoja vysoké školy?“

Tomáš Kuras

Tieto, ale aj iné aktuálne otázky (ktoré som si dovoľil prebrať z dizajnovo zaujímavého a moderne riešeného prebalu zborníka abstraktov danej konferencie a ktoré si kladieme tiež na Slovensku) sa stali hlavnými motívmi usporiadania konferencie Výskum v ochrane prírody, ktorá sa uskutočnila v dňoch 9. – 12. septembra 2008 v Olomouci. Jej cieľom bolo prediskutovať niektoré aspekty výskumu chránených častí prírody. Zásluhou organizátorov z Katedry ekológie a životného prostredia Prírodovedeckej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Agentúry ochrany prírody a krajiny Českej republiky v Prahe a EUROPARC Česká republika sa z aktuálnej, potrebnej, tematicky pestrej a zaujímavej konferencie, o ktorú bol veľký záujem (čo potvrdzuje aj úctyhodný počet 170 zaregistrovaných účastníkov), navyše stalo aj mimoriadne vydarené stretnutie ľudí profesionálne i amatérsky pôsobiacich v českej ochrane prírody, zástupcov vedeckej obce i študentov prírodovedného zamerania.

Konferencia sa v Olomouci nekonala náhodou. Organizačne zdatný tím z Katedry ekológie

a životného prostredia využil svoje 18-ročné skúsenosti nielen z výchovy študentov v danej oblasti, početných výskumov či posudzovania vplyvov na životné prostredie, ale aj postavenie akéhosi uznávaného svorníka, užitočne spájajúceho teóriu s praxou.

Úvod konferencie patrila zasadnutiu Rady a pléna českého Europarku, ktorý patrí k mimoriadne aktívnym zložkám Federácie európskych národných parkov a chránených území.

Samotná konferencia sa konala v moderných priestoroch Fakulty telesnej kultúry Univerzity Palackého v Olomouci-Neředíně. Počas dvoch dní na nej spolu odznelo 44 referátov a účastníci vystavili 46 posterov. O tom, že konferencia bola potrebná, svedčilo aj množstvo diskusných príspevkov po každom referáte, ako aj početné diskusie pri paneloch s plagátovými prezentáciami, ako aj v kuloároch.

Rovnako zaujímavé boli tiež workshopy na aktuálne témy výskumov. Tie potvrdili nevyhnutnosť vykonávania výskumov ohrozených druhov rastlín a živočíchov, ako aj výskumu

Účastníci konferencie, foto: R. Studený

v osobitne chránených územiach, pretože ide o hlavné zdroje nevyhnutných informácií pre ich manažment. Na jednom z workshopov diskutujúci skonštatovali, že české vysoké školy nie sú schopné svojimi programami pokryť celú šírku nevyhnutných znalostí pre prácu vo verejnej správe ochrany prírody. Celkom chýba ďalšie vzdelávanie pracovníkov štátnej správy. Vysoké školy sú síce schopné organizačne zabezpečovať takéto programy, ale nepokryjú celú požadovanú šírku takéhoto vzdelávania a pre podobné kurzy si budú musieť priberať externých lektorov. Na workshope, zameranom na posudzovanie a biologické hodnotenie, účastníci konštatovali, že hodnotenie vplyvov koncepcií a zámerov na prírodu sú v Českej republike rozvinuté v troch rôznych podobách (proces EIA, proces biologického hodnotenia a proces posudzovania predmetov sústavy Natura 2000), ale nemalo by byť vyvážené ani po stránke odborného naplnenia, ani po stránke metodologickej a procesnej. Navyše nie sú rovnako uznávané. Výrazne chýbajú najmä metodiky určujúce limity pôsobiacich vplyvov, ktoré môžu vyvolávať nevratné negatívne zmeny v prírode.

Záver konferencie patril exkurziám do CHKO Jeseníky a Litovelské Pomoraví.

Už počas prezentácie mali účastníci konferencie k dispozícii zborník abstraktov, zahŕňajúci 84 abstraktov z prezentovaných príspevkov i úvodné slovo o konferencii

z pera vedúceho organizačného tímu Vlastimila Kostkana. PDF verzie prezentácií možno nájsť na stránke konferencie (<http://ekologie.upol.cz/konference>) a vybrané príspevky budú publikované v časopise Príroda.

Celú konferenciu okrem vynikajúceho organizačného zabezpečenia, výborných, podnetných a zaujímavých referátov, kvalitných posterových prezentácií, početných diskusií, polemických a podnetných workshopov charakterizovala síce pracovná, ale napriek tomu príjemná a neformálna priateľská atmosféra.

Preto je určite veľká škoda, že táto vydarená, aktuálna, potrebná a inšpirujúca konferencia ostala bez väčšieho záujmu zo strany slovenskej ochrany prírody a krajiny i vedeckej sféry. Na záver si tak neodpustím dobre myslenú otázku, kedy zorganizujeme podobné podujatie

Z rokovania konferencie, foto: R. Studený

na Slovensku? Väčšinu problémov, ktoré sa riešili na konferencii v Olomouci, máme aj u nás, na Slovensku, kde sa navyše aj odborná verejnosť polarizuje v problematike ochrany prírody oveľa výraznejšie, než u našich susedov. Čím skôr ich teda začneme riešiť alebo o nich aspoň verejne diskutovať, tým lepšie. Aj preto je dôležité, ak nie doslova nevyhnutné, čo najskôr uskutočniť podobnú konferenciu. Alebo sa dokonca pokúsiť o prípadné usporiadanie spoločnej česko-slo-

venskej konferencie. Vonkoncom nie preto, aby mala punc medzinárodného podujatia, ako to býva v mnohých podobných prípadoch, navyše bez jazykovej bariéry, ale kvôli tomu, že aj v ochrane prírody a jej výskume máme mnohé spoločné pálčivé problémy.

Ing. Peter Urban, PhD.

Seminár k 80-tým narodeninám profesora Milana Križu

Dňa 24. septembra 2008 sa uskutočnil na Technickej univerzite vo Zvolene seminár k osemdesiatemu výročiu narodenia prof. Ing. Milana Križu, DrSc. Organizátormi seminára boli Slovenská botanická spoločnosť pri SAV a Lesnícka fakulta Technickej univerzity vo Zvolene.

Profesor Križo je ochranárskej verejnosti známy ako vynikajúci botanik a zanietený ochranca a propagátor

Profesor Milan Križo

Výstava fotografií a kresieb profesora Križu

poznávania flóry Slovenska. Úvodné príhovory predniesli prof. Ladislav Paulé za Lesnícku fakultu TU a RNDr. Ján Kliment za Slovenskú botanickú spoločnosť.

Približne 50 účastníkov seminára si vypočulo 12 odborných referátov informujúcich o najnovších výsledkoch výskumu flóry a osobitne dendroflóry Slovenska. Autori prezentovali výsledky výskumu borovice lesnej, borovice horskej, štruktúry a fylogenie komplexu *Fagus sylvatica*, systematiky jaseňov, moruše čiernej, snežienky *Galanthus*

nivalis, pavinka *Jasione montana*, ako aj poznatky z výskumu jarabín, briez a mykologickým nálezom z okolia Zvolena.

Pre účastníkov seminára, ale tiež pre návštevníkov vestibulu Technickej univerzity, prof. Križo pripravil pútavú výstavu fotografií a kresieb s tematikou embryológie a palinológie. Zo seminára nebude vydaný zborník.

Účastníci seminára a širšia ochrannárska verejnosť pozdravuje profesora Križu pri príležitosti

jeho okrúhleho životného jubilea a praje mu do ďalších rokov pevné zdravie a trvalo udržateľný životný optimizmus, ktorý je charakteristický pre tohto ešte sviežeho rodáka spod Poľany.

Ad multos annos.

Text: prof. Ing. Ivan Vološčuk, DrSc.

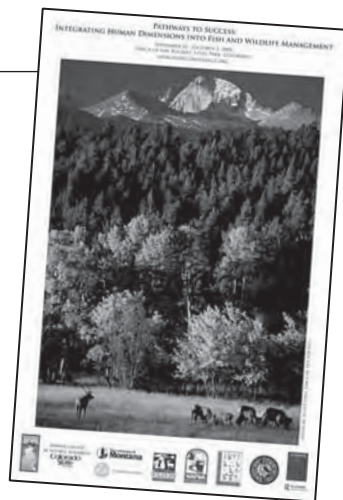
Foto: E. Sýkorová

Kresby: M. Križo

Konferencia v Colorade

V dňoch 28. 9. až 2. 10. 2008 sa v americkom národnom parku Rocky Mountain v štáte Colorado konala konferencia o integrovaní ľudskej dimenzie do ochrany fauny. Konferenciu organizovala Colorado State University a odznelo na nej asi 200 prednášok profesionálov z celého sveta. Cieľom konferencie bolo poukázať na skutočnosť, že budúcnosť ľudí, ako aj viacerých živočíšnych druhov, závisí od správnych rozhodnutí a spolupráce na lokálnej, národnej a globálnej úrovni. Predmetom konferencie bola okrem iného napr. minimalizácia konfliktov medzi ľuďmi a faunou v chránených územiach, problematika regulácie poľovnej zveri, zaangažovanie verejnosti do manažmentu fauny, urbánna fauna, programy pre verejnosť ako nástroj environmentálnej komunikácie, ekonomické hodnotenie fauny, rozvoj environmentálne udržateľných spoločností a praktická a efektívna spolupráca. Súčasťou pracovnej návštevy bolo aj pracovné rokovanie s predstaviteľmi amerického sister-parku Rocky Mountain. Z najnovších oblastí spolupráce možno spome-

núť plánovanú konferenciu o výskume v troch sesterských národných parkoch a biosférických rezerváciách, ktorá by sa mala uskutočniť v lete roku 2009 pravdepodobne v Poľsku, ako aj stála možnosť výmeny pracovníkov národných parkov s cieľom získavania skúseností z oblasti ochrany prírody a zlepšovania jazykovej pripravenosti. Viac informácií o konferencii získate na adrese <http://welcome.warnercnr.colostate.edu/nrrt/hdfw/>

Ing. Juraj Švajda, PhD.

Stretnutie karpatských chránených území

V septembri 2008 vyvrcholilo viacročné úsilie karpatských chránených území a podporujúcich organizácií, najmä z alpského regiónu, o vytvorenie siete a oficiálnej spolupráce správ týchto chránených území, keď sa v rekreačnom a lyžiarskom stredisku Poiana pri Brašove

v Rumunsku uskutočnila 1. konferencia karpatských chránených území. Po oficiálnom ustanovení Karpatskej sústavy chránených území (Carpathian Network of Protected Areas - CNPA) prvým zasadnutím konferencie zmluvných strán Karpatského dohovoru v decembri

2006 v Kyjeve a schválení cieľov a obsahovej náplne CNPA orgánmi dohovoru to bol ďalší dôležitý krok k postaveniu spolupráce na serióznú bázu. V dňoch 23. a 24. septembra 2008 sa stretlo niekoľko desiatok zástupcov karpatských chránených území zo šiestich krajín (chýbali reprezentanti Srbska) a spoluorganizátori konferencie z Riadiaceho výboru CNPA, dočasného sekretariátu Karpatského dohovoru pôsobiaceho v rámci UNEP, Pracovnej skupiny pre chránené územia sekretariátu Alpského dohovoru, Dunajsko-karpatského programu Svetového fondu pre prírodu (WWF-DCP) a rumunských vládnych inštitúcií, aby si vymenili informácie a skúsenosti a dohodli sa na stratégii ďalšej spolupráce. Slovenská delegácia pozostávala zo 16 zástupcov správ národných parkov (NP) a chránených krajinných oblastí (CHKO) v Karpatoch a zástupcu SR v Riadiacom výbore Karpatskej sústavy chránených území (CNPA) a Riadiacej skupine projektu Chránené územia pre živú planétu a koordinátora Karpatskej iniciatívy pre mokrade (CWI) z Riaditeľstva

Štátnej ochrany prírody SR v Banskej Bystrici. Účasť delegátov bola podporená z projektu Chránené územia pre živú planétu, ktorý financuje nadácia MAVa v rámci Programu pre chránené územia Dohovoru o biodiverzite.

Účastníci konferencie mali možnosť sa bližšie oboznámiť s históriou CNPA, s existujúcimi a pripravovanými projektmi a iniciatívami, so vzťahmi, súvislosťami a partnermi, s doterajšími výsledkami a plánmi do ďalších rokov a pri neformálnych rozhovoroch nadviazať bližšie kontakty so zástupcami iných chránených území v Karpatoch i v celej Európe. Počas rokovania v pracovných skupinách sa diskutovalo o prioritách v oblasti starostlivosti o územia Natura 2000, manažmentových plánov a ochrany mokradí, starostlivosti o veľké šelmy, kopytníky

a dravce, v oblasti práce s miestnymi komunitami a kultúrneho dedičstva, trvalo udržateľného turizmu a práce s návštevníkmi, osvetu, zvyšovania povedomia a environmentálnej výchovy, ako aj finančnej udržateľnosti chránených území.

Dôležitou súčasťou konferencie bola diskusia o návrhu strednodobej stratégie pre Karpatskú sústavu chránených území, Plánu práce na roky 2010 – 2015 a plánu činnosti CNPA na rok 2009. Návrhy týchto strategických dokumentov boli pripravené na základe viacročných skúseností Alpskej sústavy chránených území a jej sekretariátu (najmä vďaka Guidovi Plassmannovi a Martinovi Pavlíkovi) a v spolupráci ALPARC a Riadiaceho výboru Karpatskej sústavy chránených území, s podporou dočasného sekretariátu Karpatského

dohovoru. Strednodobá stratégia CNPA je založená na doteraz dohodnutých cieľoch a princípoch tejto tzv. tematickej siete a na obsahu príslušných článkov Protokolu o ochrane a trvalo udržateľnom využívaní biologickej a krajinskej diverzity Karpatského dohovoru. Stratégia a plány práce

CNPA by sa mali realizovať v niekoľkých fázach – prípravnej fáze budovania kapacít, aby CNPA mohla fungovať ako sieť, v druhej fáze rozvoja a realizácie prvých spoločných aktivít a v tretej fáze plne rozvinutej siete sa bude realizovať Protokol o biodiverzite a ďalšie tematické protokoly. Základom funkčnosti CNPA je inštitucionálne zabezpečenie a organizačná štruktúra sústavy, ktorú síce bude schvaľovať až 3. zasadnutie konferencie zmluvných strán Karpatského dohovoru v roku 2011, ale treba urýchlene prijať prechodné riešenie s dobrovoľnými príspevkami príslušných krajín. Plán práce CNPA na roky 2010 – 2015 zameriava aktivity na inštitucionálny rozvoj, budovanie tematickej siete (výmenu skúseností, znalostí, zamestnancov, vytvorenie nástrojov pre medzinárodnú spoluprácu), budovanie ekolo-

Slovenská delegácia počas workshopu

gickej siete a budovanie komunikačnej siete (vnútornej pre komunikáciu medzi chránenými územiami a vonkajšej pre širokú verejnosť). Činnosť sa bude realizovať najmä prostredníctvom pracovných skupín, ktorých ustanovenie bude tiež výsledkom rokovaní na konferencii. V roku 2009 sa činnosť sústreďí na koordinačné stretnutie všetkých partnerov CNPA, na maľazment veľkých šeliem v alpskom a karpatskom regióne, budovanie ekologickej siete, udržiavanie a aktualizáciu web stránky, na produkovanie publikácií a informačných materiálov, na budovanie kapacít a na ekonomické hodnotenie významu chránených území a ich ekosystémov.

V záverečnej deklarácii z 1. konferencie karpatských chránených území účastníci uvítali plodnú spoluprácu s medzinárodnými partnermi (Alpská sústava chránených území – ALPARC, Karpatská eko-regionálna iniciatíva – CERI, Program OSN pre životné prostredie – UNEP, WWF a iní) a vyjadrili svoje želanie pokračovať v tejto spolupráci a posilňovať ju. Strategické dokumenty a plán práce na ďalšie roky sa upravujú podľa výsledkov diskusie a budú sa pripomienkovať a spresňovať do konca roku 2008. Delegáti tiež odsúhlasili východiskové body návrhu pre trvalé riešenie štruktúry a riadenia Karpatskej sústavy

Miesto konania konferencie

chránených území a pravidlá pre organizovanie konferencií. Výsledky a odporúčania konferencie predloží po zapracovaní pripomienok Riadiaci výbor CNPA Implementačnej komisii Karpatského dohovoru.

Slovensko je krajinou Karpatského dohovoru s najväčším počtom chránených území prihlásených do CNPA (9 národných parkov, 12 chránených krajinných oblastí a 41 tzv. maloplošných chránených území s výmerou nad 100 ha, spolu vyše 1 061 565 ha), s väčšinou (takmer tri štvrtiny) územia spa-

dajúcou do karpatského regiónu, s dlhou tradíciou ochrany prírody i organizovania a vytvárania sietí chránených a inak významných území v rámci Karpát. Zároveň je krajinou, ponúkajúcou umiestnenie sekretariátu Karpatského dohovoru i koordinačnej jednotky CNPA na svojom území a je považovaná za jedného z lídrov pri iniciovaní a koordinovaní aktivít karpatských chránených území. Preto sa očakáva aktívny prístup a zapojenie všetkých riadiacich pracovníkov do činností v rámci CNPA a vytvorenie prostredia a podmienok vrátane finančných a ľudských kapacít pre naplnenie týchto ambícií.

Text a foto: RNDr. Ján Kadlečík

EUROPARC zasadal v Braşove

Vďaka podpore účasti zo strany WWF a nadväznosti na 1. konferenciu karpatských chránených území mala Štátna ochrana prírody SR ako členská organizácia EUROPARC Federation prvýkrát možnosť zabezpečiť početnejšiu účasť na výročnej konferencii tohto

významného európskeho združenia chránených území. Poiana Braşov a vybrané chránené územia v Rumunsku boli dejiskom 39. konferencie nazvanej EUROPARC 2008 Vysoké ochrannárske hodnoty – vysoké štandardy starostlivosti. Počas troch

Pohľad na Brašov

dní 25. – 27. septembra 2008 sa vyše 200 účastníkov konferencie venovalo rozmanitým témam počas plenárnych zasadnutí i tzv. tréningových sedení a workshopov odrážajúcich hlavnú tému konferencie a navštívili zaujímavé miesta v okolí. V kľúčových vystúpeniach sa rečníci venovali súčasným výzvam a možnostiam pri ochrane prírody v strednej a juhovýchodnej Európe (vrátane Slovenska), výsledkom spoločných aktivít Alpskej sústavy chránených území, zaujímavá a hodnotná bola prezentácia G. Borrini Feyera-bend z IUCN, ktorá sa venovala riadeniu ako základu efektívneho a objektívneho systému chránených území.

Semináre boli zamerané na najnovšie trendy v oblasti starostlivosti o poľnohospodárske a lesné pozemky s vysokou prírodno-ochranárskou hodnotou, na význam certifikácie lesov, ekoturizmus a certifikačné systémy, hodnoty a význam sústavy Natura 2000, na to, ako „predať“ hodnoty a úžitky chránených území, na hodnotenie charakteru krajiny ako nástroja pre plánovanie a východiska pre rozširovanie chránených území, na adaptáciu na klimatické zmeny a ich vplyv na chránené územia, na zapojenie verejnosti a podávanie informácií verejnosti, na rozvoj osobných zručností pre jednania so zainteresovanými skupinami pri starostlivosti o chránené územia (riešenie konfliktov, participácia), hodnotenie efektívnosti manažmentu chránených území ako nástroja na udržiavanie vysokých štandardov starostlivosti o chránené územia, ale aj na možnosti financovania chránených území z fondov EÚ a z iných zdrojov a trvalo udržateľ-

Panelová diskusia počas konferencie

né financovanie. Užitočné bolo tiež oboznámenie sa s metodikou kategorizácie národnej siete chránených území podľa kategórií manažmentu IUCN (bol spracovaný manuál na príklade kategorizácie území v Španielsku), ktorú by bolo vhodné aplikovať aj pre chránené územia na Slovensku a využiť pri stanovení cieľov manažmentu chránených území pri vypracovávaní programov starostlivosti.

Workshopy sa venovali témam, ako sú kultúrne a duchovné hodnoty chránených území (iniciatíva Delos Svetovej komisie IUCN pre chránené územia), riadenie dobrovoľníkov v chránených územiach, uzatváranie partnerstiev pre projekty, vyššie vzdelávanie pre manažment chránených území alebo obhospodarovanie trstových porastov v chránených územiach. Okrem toho bol daný veľký priestor prezentácii posterov, aktivít jednotlivých organizácií a správ chránených území a voľnej diskusii pri rôznych spoločenských a kultúrnych podujatiach. Takže takéto podujatia sú nielen odbornými stretnutiami, ale majú aj významný kultúrny a spoločenský rozmer a prispievajú k vzájomnému obohacovaniu, poznávaniu, prekonávaniu bariér a izolácie a sú in-

Prezentácia posterov

špiratívne pre ďalšiu prácu.

Riadne a mimoriadne generálne zhromaždenie Federácie EUROPARC vyhodnotilo doterajšie výsledky a činnosť organizácie v zložitom období, ktorým prešla v posledných rokoch, zvolilo nových členov Rady a ďalších funkcionárov a prezidentku EUROPARC, ktorou sa opäť stala Erika Stanciu z Rumunska, a schválilo upravené statuty organizácie a niektoré procedurálne otázky.

Na tomto podujatí prevzali viaceré chránené územia prestížne ocenenie EUROPARC European Charter Park pre parky podporujúce trvalo udržateľný turizmus. Cezhraničné chránené územia s príkladnou medzinárodnou spoluprácou prevzali cenu EUROPARC Transboundary Park Award. Počas konferencie boli tiež ocenení viacerí, najmä rumunskí ochranári a odborníci za dlhodobé úsilie pri ochrane prírody a za dosiahnuté výsledky.

27. september bol venovaný Svetovému dňu turizmu za účasti generálneho riaditeľa Regionálnej európskej kancelárie Svetovej organizácie

turizmu E. Fayos Solu, ktorý sa venoval téme reagovania turizmu na výzvy klimatických zmien.

V rámci EUROPARC Federation existuje viacero pracovných skupín, projektov a iniciatív (napr. Charter Park – Európska charta pre trvalo udržateľný turizmus v chránených územiach, Natura 2000 Networking Programme, Junior Ranger Summit, vzdelávacie a výchovné podujatia, Wild Europe Initiative, pracovná skupina pre mokrade, bilaterálna cezhraničná spolupráca), v ktorých by mala mať svoje zastúpenie tiež Štátna ochrana prírody SR a jej správy chránených území. Členstvo v EUROPARC je teda užitočným nástrojom pri zvyšovaní odbornosti

a kvalifikácie pracovníkov chránených území a treba využívať viac možností a príležitostí, ktoré táto organizácia poskytuje.

Ďalšia výročná konferencia EUROPARC sa uskutoční v septembri roku 2009 v Strölmstad vo Švédsku pri príležitosti 100. výročia ustanovenia prvého národného parku v Európe a bude spojená s vyhlásením nového morského národného parku Kosterhaven. Švédski organizátori pripravujú pri tejto príležitosti osobitnú publikáciu, v ktorej chcú dať priestor na prezentáciu jedného chráneného územia z každej európskej krajiny. Štátna ochrana prírody SR a jej organizačné útvary majú šancu pripraviť sa na ďalšie významné podujatie, zapojiť sa do činnosti pracovných skupín a programov, ktoré ponúka EUROPARC a prezentovať svoje výsledky kolegom a partnerom z celej Európy.

Text a foto: RNDr. Ján Kadlecík

Inventár cicavcov Českej republiky

Atlas rozšíření savců v České republice, na který sme už upozornili pred rokmi (CHÚS 49, 2001), zásluhou Miloša Anděru za spoluúčasti Bohuša Beneša, Jaroslava Červeného, Vladimíra Hanáka a Vladimíra Hanala došiel po 12 rokoch k zdar-

nému dovŕšeniu. Edícia postupne vychádzala v rokoch 1995 – 2007 v deviatich samostatných zväzkoch (spolu na 1070 stranách). Obsahuje podrobné informácie o všetkých 94 druhoch cicavcov vyskytujúcich sa vo voľnej prírode

Zo sveta

na území ČR. Autori spracovali úplný prehľad nálezových lokalít, ktoré previedli aj do mapového zobrazenia. K jednotlivým druhom prináleží

komentár stanovištných nárokov a populačných trendov vrátane štatútu ochrany. Privilegované miesto majú aj bohaté bibliografické citácie. Erudovaný autorský kolektív odvieďol prácu, ktorá je abecedou pre budúcu stále aktuálnu monografiu o cicavcoch Českej republiky.

Distribútorom atlasu je obchodné oddelenie Národného múzea, Václavské náměstie č. 68, 115 79 Praha.

RNDr. Andrej Stollmann

Geografické informačné systémy zavádzame do praxe – III.

Geovizualizácia údajov s kruhovými mapami

V každodennej praxi sa stretávame s problémom komplexnej interpretácie údajov v kombinácii mapa, tabuľka, text a graf. Sú prípady, keď do limitovaného priestoru treba vložiť mapu, graf aj tabuľku. Finálna interpretácia diela môže byť pre konečného užívateľa ťažko čitateľným výstupom. Riešením a sprehladením čitateľnosti diela sú kruhové mapy. Kruhové mapy sú mapy obklopené kruhom, ktorý je delený na vnútorné segmenty.

Každý segment v kruhovej mape sa môže použiť pre zobrazenie časového rádu alebo pre zobrazenie iného premenného rádu.

Zobrazenie časového rádu

Mnoho organizácií produkuje údaje v rôznych časových intervaloch (hodinových, denných, mesačných, ročných, atď.), ktoré sú interpretované rôznorodým spôsobom (text, tabuľka, graf, mapa, atď.) Merané a získané údaje treba vhodným spôsobom interpretovať. Čitateľnosť a estetické prevedenie výstupného diela sú taktiež dôležitým faktorom pre úspešnosť projektu/merania. Pre vyjadrenie a zobrazenie meraných údajov v časovom ráde je minimálne potrebný graf a mapa. V akom priestore sa údaje merali a v akom čase. Kombináciu grafu (tabuľky) a mapy je v tomto prípade najvhodnejšie vyjadriť prostredníctvom kruhovej mapy.

Obr. 1: Počet osobných automobilov na 1 000 obyvateľov za obdobie rokov 1994 – 2003

Uvedený ilustračný príklad interpretuje počet osobných automobilov (OsA) na 1 000 obyvateľov vo vybraných krajinách za obdobie rokov 1994 – 2003 (obrázok 1, tabuľka 1). Merané/získané hodnoty môžu mať rôznorodú variabilitu, odporúča sa tieto hodnoty reklasifikovať do intervalov. Každý interval pre mapu môže mať svoj kód a farbu, ktorá znázorňuje rozmedzie hodnôt. Napr. hodnoty 500 – 550 (počet OsA/1000 obyvateľov) môžu mať kódové označenie č. 9 a červenú farbu (tabuľka 2). V kruhovej mape sú jednotlivé segmenty radené podľa času. Prvý vnútorný segment je rok 2003 vonkajší posledný je rok 1994.

Kruhové mapy predstavujú inovatívnu a nekomplikovanú cestu ako zobrazit GIS údaje v rôznom premennom ráde. Interpretácia údajov k presnej geografickej polohe skúmaného objektu a jednoduché grafické uviazanie týchto údajov môže mnohým užívateľom pomôcť pri tvorbe záverečného diela.

Tab. 1: Merané údaje v období rokov 1994 – 2003

Krajina	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994
Rakúsko	497	491	516	506	496	480	468	457	447	435
Chorvátsko	286	276	266	250	235	219	202	180	152	150
Česko	362	356	344	335	335	339	329	309	301	287
Maďarsko	274	258	243	231	220	216	223	219	217	211
Poľsko	291	286	272	259	240	230	221	208	195	186
Slovensko	251	246	239	236	229	222	211	197	189	186
Slovinsko	465	456	449	441	431	413	395	377	362	340

Tab. 2: Reklasifikácia hodnôt

Reklasifikácia hodnôt		
1	150 - 200	
2	200 - 250	
3	250 - 300	
4	300 - 350	
5	350 - 400	
6	400 - 450	
7	450 - 500	
8	500 - 550	

Literatúra:

Huang, G., 2008: Geovisualizing Data with Ring Maps. In: ArcUser Winter 2008. Redland: USA, p. 54 – 55.

RNDr. Michal Klaučo
FPV – UMB BB, Katedra biológie a ekológie
RNDr. Nora Balková
VEDUTA

„Hlboká orba“ herpetologická

Aj tak by sme mohli nazvať posledné zmeny vedeckého názvoslovia, týkajúce sa našej (a nielen našej) batracho a herpetofauny. Pritom latinské názvy obojživelníkov a plazov na rozdiel od slovenských názvov celé desaťročia odolávali rôznym názvoslovným zmenám, ktoré sa hlavne za posledné štvrtstoročie začali šíriť v zoologickej nomenklatúre ako rakovina. Nakoniec však vedci zaoberajúci sa fylogenetickými vzťahmi medzi jednotlivými druhmi obojživelníkov (Amphibia) a plazov (Reptilia) prišli k záveru, že zistené príbuzenské vzťahy, o ktorých sme mali doteraz

mylné predstavy, je nutné vyjadriť aj nomenklatúricky. Pomaly sme si začali zvykať na nové názvy jašteríc, ku ktorým sa pridala aj užovka stromová, no zabehnutý systém doslova prevalcovali po roku 2006 zmeny v názvosloví obojživelníkov. Či sú tieto zmeny skutočne legitímne neviem, no myslím si, že by nebolo od veci urobiť porovnanie týchto názvoslovných kotrmelcov, aby sme pri čítaní najnovších zoologických prác neupadli do šoku. Takže tu sú výsledky snáh niektorých snaživých systematikov.

Najnovší vedecký názov – donedávna platný vedecký názov – slovenský názov

Obojživelníky – Amphibia

Salamandra salamandra – *Salamandra salamandra* – salamandra škvrnitá

Lissotriton vulgaris – *Triturus vulgaris* – mlok bodkovaný

Lissotriton montandoni – *Triturus montandoni* – mlok karpatský

Mesotriton alpestris – *Triturus alpestris* – mlok horský

Triturus cristatus – *Triturus cristatus* – mlok hrebenatý

Triturus dobrogicus – *Triturus dobrogicus* – mlok dunajský

Bombina bombina – *Bombina bombina* – kunka červenobruchá

Bombina variegata – *Bombina variegata* – kunka žltobruchá

Pelobates fuscus – *Pelobates fuscus* – hrabavka škvrnitá

Bufo bufo – *Bufo bufo* – ropucha bradavičnatá

Pseudepidalea viridis – *Bufo viridis* – ropucha zelená

Hyla arborea – *Hyla arborea* – rosnička zelená

Pelophylax esculentus – *Rana esculenta* – skokan zelený

Pelophylax lessonae – *Rana lessonae* – skokan krátkonohý

Pelophylax ridibundus – *Rana ridibunda* – skokan rapotavý

Rana arvalis – *Rana arvalis* – skokan ostropýský

Rana dalmatina – *Rana dalmatina* – skokan šíhly

Rana temporaria – *Rana temporaria* – skokan hnedý

Plazy – Reptilia

Emys orbicularis – *Emys orbicularis* – korytnačka močiarna

Lacerta agilis – *Lacerta agilis* – jašterica krátkohlavá

Lacerta viridis – *Lacerta viridis* – jašterica zelená

Zootoca vivipara – *Lacerta vivipara* – jašterica živorodá

Podarcis muralis – *Lacerta muralis* – jašterica múrová

Anguis fragilis – *Anguis fragilis* – slepúch lámavý

Zamenis longissimus – *Elaphe longissima* – užovka stromová

Coronella austriaca – *Coronella austriaca* – užovka hladká

Natrix natrix – *Natrix natrix* – užovka obojková

Natrix tessellata – *Natrix tessellata* – užovka fľkaná

Vipera berus – *Vipera berus* – vretenica severná

Skokan rapotavý
(*Pelophylax ridibundus*)

Takže, vážení milovníci obojživelníkov a plazov, tak ako sme si zvykli (alebo aj nezvykli) na nové slovenské názvy týchto stavovcov, zrejme budeme nútení akceptovať aj nové vedecké názvoslovie.

Len dúfajme, že sa o rok nebudeme musieť učiť zas niečo nové.

Text a foto: Jozef Májsky

Ako učiť na Slovensku ochranu prírody?

*„Lepšie je zapáliť čo len malú sviečku ako preklí-
nať tmu.“*

Konfucius

Všetkých, ktorí sa (inšpirovaní nadpisom) chceli pustiť do čítania tohto článku v snahe dozvedieť sa, ako u nás efektívne a zmysluplne učiť ochranu prírody a krajiny, sklame hneď na začiatku. Pretože to neviem. Napriek tomu (alebo skôr práve preto) sa pokúsím načrtnúť aspoň niekoľko postrehov a myšlienok súvisiacich s touto problematikou.

Úloha vysokých škôl je zdanlivo jednoduchá (hoci skutočnosť je presne opačná). Pripraviť kvalitných absolventov, aby sa dokázali uplatniť v odbore, ktorý vyštudovali a obstáli v konkurenčnom prostredí. A to tak, aby už počas štúdia získali predstavu, čo ich to v praxi, ktorá obyčajne býva na hony vzdialená od teórií z vysokoškolských posluchární, vlastne čaká a neminie. Z tohto pohľadu to majú spravidla jednoduchšie šikovní absolventi na vedeckých pracoviskách, kde predsa len viac využívajú poznatky získané v škole, než v orgánoch a organizáciách širokospektrálnej, zbyrokratizovanej a neustále sa meniacej i reorganizujúcej ochrany prírody. Kým vo vedeckej sfére platí neúprosné „publish or perish“, v ochrane prírody akoby platilo „prispôsob sa, inak odídeš“.

Ochrana prírody sa na Slovensku v súčasnosti učí na viacerých univerzitách v rámci mnohých študijných programov. Tento fakt je samozrejme potešujúci. Lenže zameranie štúdia, jeho obsah i rozsah sa výrazne líšia. Ochranu prírody učilo a učí mnoho ľudí. Pedagógov, vedcov i praktikov z radov ochrancov prírody. Väčšina z nich patrila a patrí k uznávaným osobnostiam i autoritám našej ochrany prírody z hľadiska odborného i morálneho. Aktívne sa zapájajú do diania ochrany prírody, sú členmi poradných orgánov (hoci v poslednom období akoby sa tieto stávali akýmsi prežitkom či trpeným a v meniacich sa pavúkoch organizačných schém orgánov a organizácií ochrany prírody a krajiny síce stále alibisticky ostávajúcimi, no viac-menej nefunkčným apendixom). Ich názory, rady, stanoviská či postrehy sú pre ľudí z praxe ochrany prírody významnou oporou a pomôckou. Na dru-

hej strane však ochranu prírody učia aj ľudia, ktorí toho o nej až do chvíle, keď ju začali učiť, veľa nevedeli. V dnešnom svete globalizácie a informatizácie síce nie je problémom získať potrebné informácie a z nich sa teoreticky pripraviť na výučbu nejakého predmetu a pri troche šikovnosti tieto poznatky odovzdať študentom, a to dokonca didakticky veľmi vhodným, moderným, pútavým i zapamätateľným spôsobom. V prípade ochrany prírody takto možno získať a odprednášať obrovské množstvo potrebných i aktuálnych informácií. No viaceré cenné poznatky a prepojenia na prax ochrany prírody a krajiny sa dajú získať len od ľudí, ktorí v nej aktívne pôsobia. A to akoby niektorí pedagógovia vyučujúci ochranu prírody podceňovali alebo priamo ignorovali. Títo ľudia sa navyše vo viacerých prípadoch začali súbežne s výučbou ochrany prírody venovať tomuto odboru ľudskej činnosti aj vedec-ky. Nie sú totiž hodnotení za to, koľkých študentov učia, a už (teraz neviem či chvalabohu alebo na škodu vecí) vôbec nie za to, ako ich to naučia, ale na základe výsledkov svojich vedeckých aktivít. A pretože, veľmi jednoducho napísané, ich výstupmi sú články vo vedeckých časopisoch či vedecké monografie, tak publikujú. Mnohé výsledky sú mimoriadne cenné pre vedu ako takú, aj pre našu ochranu prírody pôsobiacu nielen v určitom konkrétnom geografickom, ale aj socio-ekonomickom a politickom priestore. Iné síce prinášajú autorovi, pokiaľ si dokázal okolo seba a svojich aktivít vytvoriť potrebný okruh publikujúcich kolegov tzv. „citačného bratstva“, pozitívne hodnotenia. Pre samotnú ochranu prírody už také zaujímavé nie sú. A tak, keď samozrejme preženiem a zveličím, sa neraz stáva, že hŕstka nešťastných ochranárov na niektorej správe veľkoplošného chráneného územia ostáva v knižnici preplnenej monografiami i separátnymi článkami, v ktorých sa to ochranou prírody len tak hemží, postavená v značnom časovom strese (pretože bez neho ako by to v ochrane prírody ani nešlo) odkázaná pri tvorbe napríklad dôležitých programov záchrany či starostlivosti, zonácie daného veľkoplošného chráneného územia alebo pri niektorej z ďalších každodenných aktivít, sama na seba. Na svoje vedomosti, znalosti, skúsenosti i na svoje „zdravé sedliacke rozumy“.

Študentom, ktorých na vysoké školy priviedla aj predstava možného pôsobenia v ochrane prírody, treba počas štúdia poskytnúť čo najširšie spektrum poznatkov nielen z niekoľkých povinných predmetov, priamo zameraných na ochranu prírody a krajiny, ale tiež z viacerých príbuzných povinných a povinne voliteľných predmetov. V rámci nich by sa mali dozvedieť nielen o problematike ochrany biologickej diverzity, jej ohrozenia, monitoringu a merania, ale tiež všeobecné základy a princípy ochrany prírody, vychádzajúce z ekologických poznatkov. Mali by získať predstavu, na akom základe stojí ochrana prírody a aké je jej aktuálne smerovanie v celosvetovom meradle, ale aj to, ako a kam sa uberaá veda. Pretože moderná ochrana prírody závisí najmä od výsledkov biologických a ekologických výskumov. Študenti by zároveň mali pochopiť aj zložitosť i protichodnosť právnych predpisov vrátane mechanizmu ich vzniku, rovnako ako aj životnú dôležitosť tvorby kvalitných projektov či efektívnej komunikácie. Znalosť cudzích jazykov považujem za samozrejmú. Zároveň však musia chápať, že realita častokrát kráča po vlastných, nevyspytateľných a poriadne klukavých cestičkách, chodníkoch, ba občas sa prediera i zarúbanými prťami. A to platí aj o ochrane prírody, ktorú v súčasnosti tvoria tri základné zložky:

- veda a výskum,
- výchova a komunikácia,
- výkon.

Aj preto by mali byť absolventi, ktorí sa chcú uplatniť v ochrane prírody, kreovaní ako ľudia „do koča i do voza“, kombinujúci výskumné vedecké a praktické ochrannárske aktivity a zároveň ovládajúci základy komunikácie. Pre komplexné pochopenie ochrany prírody preto treba, aby počas štúdia získali čo najviac poznatkov zo štyroch hlavných a vzájomne súvisiacich prístupov k ochrane prírody. Sú to:

- a) Filozofické aspekty a história ochrany prírody – poznanie socioekonomického vývoja daných oblastí, štátov, ako aj poznanie náboženských a filozofických smerovaní a poznanie vývoja územnej i druhovej ochrany.
- b) Biológia ochrany prírody (teoretické základy ochrany) – základné smerovanie a využitie teoretických vedomostí z ekológie v praxi ochrany prírody (niečo ako „šlabikár ochrany prírody“).

c) Právne predpisy (medzinárodné dohovory, smernice EÚ, zákony, vyhlášky).

d) Praktická ochrana (konkrétne ochrannárske aktivity).

Okrem toho musí byť už aj študentom jasné, že na realizáciu kvalitnej a účinnej ochrany prírody sú potrebné najmä:

- politická vôľa,
- financie,
- komunikácia – komunikatívnosť.

Aj preto by časť informácií (najmä o praktickej ochrane prírody) mali študentom sprostredkovať profesionáli z radov orgánov a organizácií ochrany prírody. Práve oni by mali študentom (svojim potenciálnym kolegom) vysvetliť, ako to beží v praxi ochrany prírody. Objasniť, že oni tiež vedia o čom sa píše v učebniciach o biologických princípoch ochrany prírody, ale že ich činnosť je predsa len zúžená do mantinelov právnych a iných noriem. Zbaviť ich možno ružových okuliarov, pripraviť na značnú byrokráciu a s ňou spojené množstvo nepopulárnej „papierovej roboty“, ako aj na už spomínaný časový stres i rozličné, nie práve lichotivé názory verejnosti na tieto profesie a ich postavenie v spoločnosti. No zároveň na konkrétnych príkladoch vysvetliť napríklad postoje ochrany prírody, objasniť podstatu i genézu niektorých, aj mediálne známych káuz, pretože to, čo o nich prinášajú médiá zďaleka nemusí a ani nebyva celkom objektívne, prípadne prináša pohľad jednej strany. A ochrana prírody to nie je. Aby študenti pochopili, že ochrana prírody sa pomerne ťažko realizuje, kým príslušná a zodpovedná organizácia ochrany prírody nezabezpečuje správu chránených území a nie je ani správcom štátneho majetku nachádzajúceho sa v chránených územiach. Tým pádom sa ochrana zužuje na nepopulárny systém restriktív spôsobu využívania pozemkov, uplatňovaných prostredníctvom rozhodovania orgánov štátnej správy ochrany prírody a krajiny diferencovane a v závislosti od stupňa ochrany.

Študenti by sa tak práve od nich mali dozvedieť mnoho cenných a pre prax priam nevyhnutných poznatkov a informácií, ktoré im pedagógovia v škole (ani napriek najväčšej snahe) proste nemôžu poskytnúť. V profesionáloch, ktorí im tieto poznatky sprostredkujú (či už v rámci prednášok, cvičení, seminárov, terénnych exkurzií a pod.), by mali vidieť šikovných budúcich starších kolegov,

ktorých by už zo školských lavíc poznali ako uznávané osobnosti a autority.

Zároveň by však aj profesionáli ochrany prírody (a to nielen tí, ktorí participujú na výučbe ochrany prírody, ale v podstate všetci) mali prechádzať určitým logickým systémom vzdelávania, reflektujúcim nielen na neustále zmeny právnych predpisov, ale aj na vývoj ochrany prírody a jej smerovania, či na rýchly rozvoj vedy. Ale to som zase už zabídal

do ďalšej témy, ktorá by si sama o sebe taktiež zaslužila náležitú pozornosť.

(Dokončenie úvahy, tentoraz na tému ako sa učí ochrana prírody na Katedre biológie a ekológie Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, prinesieme v ďalšom čísle).

Ing. Peter Urban, PhD.

Príspevok Viliama Rowlanda k ochrane prírody na Slovensku

Na rozvoji ochrany prírody v 19. storočí, kedy Alexander Humboldt uverejnil termín „prírodná pamiatka“ a kedy vnikli v Čechách a na Slovensku prvé chránené územia, majú lesnícky vzdelaní odborníci bezpochyby významný podiel.

V histórii lesného hospodárstva v bývalom Rakúsko-Uhorsku patrí významné miesto aj lesmajstrovi Viliamovi Rowlandovi (1814 – 1888). Pri príležitosti 120. výročia jeho úmrtia považujeme za užitočné zhodnotiť jeho podiel aj na rozvoji ochrany prírody.

V lesníckych kruhoch je Viliam Rowland hodnotený ako významný taxátor, geometer, pestovateľ lesa, znalec ťažby dreva, spracovania a dopravy dreva. Osobitne sa hodnotí jeho kladný postoj k sociálnym otázkam obyvateľov Oravy (URGELA, 1973).

Blízky vzťah k lesu zdedil Viliam Rowland (narodil sa 10. septembra 1814 v severočeskom Jiříkove pri Rumburku) od svojho otca Róberta, ktorý pochádzal z Anglicka a koncom 18. storočia pôsobil v česko-nemeckom pohraničí ako obchodník. Bol náruživým poľovníkom, čo údajne vzbudilo v jeho synovi Viliamovi blízky vzťah k lesu a prírodným vedám.

Viliam mal osobitnú záľubu v lesníckych náukach. V rokoch 1833 – 1836 študoval na pražskej technike matematiku, geodéziu, mechaniku, chémiu, mineralógiu, stavitelstvo a ekonómiu. V decembri 1836 nastúpil za praktikanta na lesný úrad děčínskeho panstva, kde ho neskôr vymenovali za lesného asistenta. V apríli 1839 odišiel študovať na Lesnícku akadémiu v Tharandte. Roku 1841 sa vrátil do Děčína, kde pracoval v zariaďovaní lesa. V tom období už bol v Európe známy termín „prírodná

pamiatka“ od Alexandra Humboldta (1769 – 1857), zverejnený roku 1819, ktorý bol impulzom pre rozvoj siete chránených území v Európe i vo svete. Predpokladáme, že aj Rowland bol oboznámený s vtedajším európskym trendom ochrany prírody.

Roku 1842 sa Rowland stal zariadenovateľom lesov na juhočeských panstvách Nové Hradky a Rožmberk v oblasti Třebone. Na treboňských panstvách ako zástupca lesmajstra mal možnosť poznávať formy spravovania lesov, inšpekčnú, kontrolnú a administratívnu agendu, ale tiež technológiu výroby dreveného uhlia, ktoré v značnom množstve odoberali miestne železiarne. Z pohľadu ochrany prírody je zaujímavé, že vo svojich spomienkach sa Rowland nezmiňuje o tom, že majiteľ novohradského panstva gróf Langueval-Buquoy už v roku 1838 zriadil prírodnú rezerváciu Žofínsky prales, z ktorej bolo

Budova bývalej prefektúry postavená v Oravskom Podzámku v roku 1797, sídlo riaditeľstva Oravského komposesorátu od roku 1923

vyhlúčené poľovanie a ťažba dreva. Predpokladáme však, že o tejto udalosti vedel. K rozvoju prírodoochranského cítenia Viliama Rowlanda zrejme prispelo aj vyhlásenie lesnej rezervácie Boubínsky prales na Šumave v roku 1858.

V roku 1848 sa Rowland dostal do kontaktu s vedúcim činiteľom rakúskej lesnej správy Rudolfom Feistmantlom (1805 – 1871), ktorý bol predtým profesorom lesníctva na Banskoštiavnickej akadémii. Jeho zásluhou v auguste 1850 sa Rowland stal komisárom uhorskej lesníckej katastrálnej služby v uhorskom meste Rába. Na základe vlastných skúseností bol Rowland presvedčený, že najlepšiu stabilitu lesného hospodárenia môže zabezpečiť štátna lesná správa. Pre lesnícku činnosť v tom období v Rakúsko-Uhorsku platil Tereziánsky lesný poriadok z roku 1769, na ktorý nadviazal zákonný článok číslo 57 z roku 1791 na ochranu lesov a následne zákonný článok číslo 21 z roku 1807. Na tento zákonný článok nadviazal lesný zákon číslo 31 z roku 1879, pretrvávajúci u nás až do druhej svetovej vojny (1945).

V marci 1852 Rowland dostal menovanie za lesného šafára v Kremnici, pretože v žiadosti o pracovné miesto uviedol, že vie hovoriť aj po česky. Okrem práce v mestských kremnických lesoch mal na starosti aj agendu lesných služobností v lesných okresoch Kremnica, Zvolen, Banská Bystrica a Brezno. V roku 1855 sa s rodinou presťahoval do Banskej Bystrice. Na novom pracovisku mal možnosť poznať nielen vysoko produkčné horehronské lesy (prevažne smrekové), ktoré boli zveľaďované za čias Jozefa Dekreta Matejovie (1774 – 1841), ale zoznámil sa aj s významnými lesníckymi osobnosťami, ako boli Karol Wagner (1830 – 1879), neskorší profesor lesníctva na Banskoštiavnickej akadémii, ďalej Adolf Divald (1828 – 1891) i koburgovský lesmajster Ľudovít Greiner (1828 – 1891). V roku 1856 bol menovaný za mestského lesmajstra v Bratislave, kde pobudol osem rokov. V tejto funkcii sa zaslúžil o zdokonalenie organizácie lesného hospodárstva, pracoval v obnove lesných porastov a v zalesňovaní spustnutých plôch. Tu sa dostal do kontaktu s rodinou grófa Zichy, ktorá spravovala Oravské komposesorátne panstvo.

V roku 1864 gróf Edmund Zichy ponúkol Rowlandovi miesto lesmajstra v Oravskom Podzámku. Vysoká produktivita oravských lesov spočívala v mimoriadne vysokom zastúpení ihličnatých drevín, predovšetkým smreka. Oravský komposesorát mal veľmi vyspelú organizáciu lesného hospodárstva.

19-ročné pôsobenie Viliama Rowlanda na Orave je poznačené neustálym zlepšovaním hospodárskej úpravy lesa, najmä v produkčne najvýznamnejších okresoch – Polhora, Mútne, Zakamenné a Habovka.

Z hľadiska ochrany prírody je zaujímavá skutočnosť, že lesmajster Viliam Rowland sa nepričinil o vyhlásenie žiadneho chráneného územia na Orave, hoci v období jeho aktívnej činnosti vznikali lesné rezervácie v mnohých krajinách Európy. Ako vzdelaný odborník bol určite informovaný o vyhlásení prvého národného parku na svete v USA roku 1872 (Yellowstonský národný park). Zrejme Rowland bol v prvom rade výborný lesný taxátor a organizátor lesného hospodárstva. Jeho aktívna lesnícka činnosť na Orave bola poznačená vplyvom tzv. „smrekománie“, t. j. výsadbou smrekových monokultúr, ktorá do Karpát prenikla zo Saska. V 70. – 80. rokoch 19. storočia vznikali na Orave aj za pôsobenia Rowlanda smrekové monokultúry, ktoré boli málo odolné voči vetru a hmyzovým škodcom. O sto rokov neskôr tieto smrečiny postihli opakujúce sa silné vetrové kalamity.

Pri hodnotení Rowlandovej činnosti nemožno uprieť jeho ochranské cítenie, avšak služba v mestských a komposesorátnych grófskych lesoch ho nútila uplatňovať všeobecné princípy holorubného lesného hospodárskeho spôsobu aj v horských oblastiach Oravy. Princíp zisku aj v tomto prípade bol dominantný.

Rowland bol členom Českej lesníckej jednoty, Uhorského lesníckeho spolku a Uhorského karpatského spolku (vznikol v roku 1873). Vďaka svojej cieľavedomosti a usilovnosti sa vypracoval na uznávaného lesného odborníka. Zaslúžil sa o založenie odbornej lesníckej knižnice v Oravskom Podzámku a v roku 1868 aj o založenie prírodovedno-lesníckeho múzea.

V odborných lesníckych kruhoch sa vyzdvihuje aj jeho sociálne cítenie. Na dôkaz tejto vlastnosti sa uvádza jeho brožúrka Z ktorého ohľadu je potrebné na holách a vysokých vrchoch nachádzajúce sa stromy a kroviny nenivočiť, ktorú vydal pravdepodobne v roku 1868.

Viliam Rowland je považovaný tiež za významného predstaviteľa ochrany lesnej prírody a životného prostredia. Už v roku 1843 v Příbrami a v roku 1856 v spojitosti s hutou v Tajove pri Banskej Bystrici zaznamenal škodlivé účinky exhalátov strieborných hút na okolité ihličnaté porasty a radil v týchto miestach pestovať odolnejšie listnaté dreviny.

Pranieroval chytanie a zabíjanie medvedov a vlkov v karpatských lesoch. Osobne sa zaslúžil o povznesenie oravského ovocinárstva a rybárstva.

V roku 1883 Rowland ako 69 ročný odišiel do dôchodku a presťahoval sa k dcére do Waldenburgu v Sasku. Zomrel 74 ročný. Svojou neobyčajnou húževnatosťou a pracovitosťou, ako aj odbornou lesníckou erudíciou, zanechal výraznú stopu, v ktorej dominuje lesnícky aspekt, ale v ktorej sú zakomponované aj prvky ochrany lesnej prírody a sociálneho čítania s obyvateľmi Oravy.

Literatúra:

URGELA, J., 1973: Viliam Rowland (1814 – 1888). Zaslúžilý lesný hospodár a ochranca prírody. Vydalo Lesnícke, drevárske a poľovnícke múzeum v Antole. Účelová publikácia. 66 pp.

Prof. Ing. Ivan Vološčuk, DrSc.

Ústav vedy a výskumu UMB Banská Bystrica

Ing. arch. Stanislav Dúbravec, CSc.

Dlhoročný riaditeľ niekdajšieho Krajského strediska (neskôr ústavu) štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici Ing. arch. Stanislav Dúbravec, CSc. sa považuje predovšetkým za zakladateľa modernej pamiatkovej starostlivosti, menej známe sú však jeho zásluhy aj o rozvoj ochrany prírody na strednom Slovensku. Je preto vhodné, aby sme pri príležitosti jeho vzácneho 80 ročného životného jubilea pripomenuli aj prínos jubilanta pre ochranu prírody. Čerpali sme pritom najmä z jeho osobných spomienok nazvaných *Moja cesta k pamiatkam a k ochrane prírody*.

Ing. arch. Stanislav Dúbravec, CSc. sa narodil 4. 10. 1928 v Liptovskej Teplej. Jeho otec, ktorý bol učiteľom, výtvarníkom a spisovateľom, sa vo svojich výtvarných dielach inšpiroval nádhernou slovenskou prírodou. Vo svojej knihe *Člno* po Váhu z roku 1933 opísal krásy a vzácnosti okolitej prírody (prameň Bieleho Váhu, výstup na Kriváň, Demänovskú dolinu s jaskyňami, Kvačiansku a Prosiecku dolinu, teplý prameň v Bešeňovej, minerálne pramene Čertovica pri Liptovských Sliachoch, jaskyne pri Liskovej, prírodné výtvory Skamenelý mních pri Bielom Potoku a Krkavú

skalú pod Vlkolíncom, plavbu popri povestnej Margite a Besnej a pod.). Žiaľ, zomrel predčasne vo veku 34 rokov, keď mal jeho syn Stanislav iba 5 rokov.

Počas vysokoškolského štúdia na Fakulte architektúry SVŠT v Bratislave S. Dúbravec inklinoval jednak ku historickej architektúre (prof. Píffl), ale aj k urbanizmu (prof. Hruška) a ako diplomovú prácu si vybral riešenie Smerného územného plánu kúpeľov Ľubochňa, ktoré sa nachádzajú v mimoriadne hodnotnom prírodnom prostredí Veľkej Fatry (dnes ná-

rodný park). Štúdium ukončil v roku 1952. Počas ďalšieho štúdia na Stavebnej fakulte SVŠT v rokoch 1965 – 1973 sa zaoberal riešením záchrany ľudovej architektúry jednak na pôvodnom mieste jej vzniku a v charakteristickom prírodnom prostredí formou rezervácií ľudovej architektúry (Vlkolíne, Špania Dolina, Čičmany, Podbiel), ako aj záchranným premiestňovaním objektov do regionálnych múzeí v prírode. Najpodrobnejšie rozpracoval návrh na výstavbu regionálneho múzea ľudovej architektúry Liptova v lokalite Pribylina, ktorá bola v tom čase na frekventovanej trase cestovného ruchu z Liptovského Hrádku do Vysokých Tatier. Táto lokalita sa nachádza v prekrásnom prírodnom prostredí s pôsobivou scenériou Níz-

nych, Západných a Vysokých Tatier s dominantným pohľadom na Kriváň. Kandidátsku dizertačnú prácu Záchrana ľudovej architektúry metódou premiestňovania so zameraním na región Liptova obhájil v roku 1973. Okrem toho sa podieľal aj na riešení umiestnenia ďalších regionálnych múzeí v prírode na Orave, Kysuciach a v Novohrade. Vždy si uvedomoval úzku spätosť človeka s prírodou, ktorá bola v minulosti rozhodujúca a ktorej sa dokázal človek pri svojich životných aktivitách v maximálnej miere nielen funkčne, ale i esteticky prispôbiť, a preto vo svojej odbornej činnosti nikdy nezanedbával prírodno-krajinársky rámec okolia pamiatok, resp. ich súborov.

Pri zakladaní odborného pracoviska Štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici v roku 1959, ktoré bolo najprv v štruktúre Krajského vlastivedného múzea a od roku 1960 vo forme Krajského strediska štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (KSŠPSOP) v riadení odboru kultúry KNV, St. Dúbravec ako riaditeľ tejto organizácie riešil odbornou-metodic- kú činnosť samostatným oddelením pamiatkovej starostlivosti a samostatným oddelením ochrany prírody, aj keď pôvodný vzorový organizačný poriadok predpisoval spoločné oddelenie pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. Už v priebehu prvých 5 rokov činnosti oddelenie ochrany prírody KSŠPSOP vyhotovilo 44 návrhov na nové chránené územia, z ktorých bolo schválených 21 návrhov. Po zrušení KNV v roku 1969 sa KSŠPSOP stalo strediskom SÚPSOP a po opätovnom vytvorení KNV sa od roku 1978 vrátilo KSŠPSOP so samostatným odborom ochrany prírody do riadenia odboru kultúry S-KNV. Aj v novom organizačnom poriadku Krajského ústavu štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (KÚŠPSOP), do ktorého sa integrovali v roku 1984 pracovníci okresných pamiatkových správ a z niektorých okresných múzeí, podporil vytvorenie samostatného úseku ochrany prírody, ktorý pozostával v priemere zo 7 – 8 odborných pracovníkov v centre organizácie a z 1 – 2 pracovníkov na každom z 5 vysunutých pracovísk (stredísk). Pri prijímaní nových pracovníkov vždy dbal na odbornú kvalitu a profesijnú vyváženosť jednotlivých útvarov ústavu vrátane úseku ochrany prírody. Jeho zásluhou sa podarilo v rámci celého ústavu vytvoriť odborne schopný tím s veľmi dobrými kolegiálnymi vzťahmi. Nebál sa dokonca zamestnávať niekoľkých pracovníkov, ktorí sa nestotožňovali s vtedajším

politickým režimom, čo svedčí o jeho občianskej statočnosti. Významne napomohol pri preniknutí akcií praktickej starostlivosti o chránené časti prírody do finančného plánu S-KNV, ako aj pri presadzovaní stavebnej uzávery v prírodne expozovaných lokalitách.

Ing. arch. St. Dúbravec, CSc. samozrejme preferoval vzájomnú koordináciu a spoluprácu úseku pamiatkovej starostlivosti s úsekom ochrany prírody, čo sa odzrkadlilo najmä:

- v každoročných odborných školeniach pre dobrovoľných pracovníkov ochrany prírody,
- vo vydávaní neperiodickej publikácie KSŠPSOP Zpravodaj, v ktorej boli informácie o nových zákonoch a predpisoch týkajúcich sa pamiatkovej starostlivosti i ochrany prírody, popularizácia dobrých výsledkov a upozornenia na nedostatky pri ochrane pamiatok a prírody,
- vo využívaní vlastných výstavných priestorov na spoločné výstavy, napr. Hradý a zámky v krajine, ale aj z iných krajov vtedajšieho Československa, prípadne aj zo zahraničia (Poľsko, Bulharsko) a pod.,
- vo vypracovaní Zásad spolupráce KÚŠPSOP s ONV v Stredoslovenskom kraji, ktoré schválila rada S-KNV v roku 1984 a tieto významne pomáhali pri presadzovaní záujmov pamiatkovej starostlivosti i ochrany prírody v jednotlivých okresoch.

Ing. arch. St. Dúbravec, CSc. aktívne pracoval vo Zväze slovenských architektov, v komisii FA SVŠT pre štátne záverečné skúšky i pre udeľovanie vedeckých hodností, bol predsedom výtvarnej komisie, členom výtvarnej rady a členom komisie pre životné prostredie rady S-KNV, ako aj členom komisie SFVU pre uplatňovanie výtvarných diel v architektúre, členom Slovenskej komisie pamiatkovej starostlivosti pri MK SSR a členom Čs. národného komitétu ICOMOS. Z viacerých ocenení, ktoré dostal, spomeňme aspoň z roku 1971 rezortné vyznamenanie od MK SSR Zaslúžilý pracovník kultúry.

V roku 1988 odišiel Ing. arch. St. Dúbravec, CSc. do dôchodku. Počas jeho riadenia KÚŠPSOP bol stabilnou odbornou organizáciou, ktorá dosahovala dobré výsledky tak v pamiatkovej starostlivosti, ako aj v ochrane prírody a zaujímala vždy popredné miesto v rámci Slovenska.

Ing. Július Burkovský

Seniori na Žiarskej chate

Tohtoročný XIV. ročník stretnutia seniorov ochrany prírody na Slovensku mal hneď niekoľko rekordov :

- uskutočnil sa na doteraz najvyššie položenom mieste - 1325 m n. m.,
- bol stretnutím s doteraz najväčším počtom seniorských účastníkov - 67,
- bol prvým ročníkom, ktoré organizovalo Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) v Liptovskom Mikuláši.

Už príchod na chatu dal peším účastníkom zabrat - z obce Žiar na chatu je to pozvoľným stúpaním približne poldruha hodiny, k dispozícii bol však aj odvoz mikrobusedom múzea od autobusu, takže seniory bez kondičky mohli využiť aj túto formu prepravy.

Žiarska chata patrí medzi tých málo vysokohorských chat na Slovensku, kde panuje tradičná turisticko-vysokohorská atmosféra nielen svojim interiérom, ale najmä osobou svojho dlhoročného chatára Mirečka, ktorý svojou ústretovou priateľskou povahou je dlhoročnou ozdobou tejto doliny a ústrednou mierou sa zaslúžil o totálnu rekonštrukciu pôvodnej starej chaty. Jej nadmorská výška sa postarala aj o skutočnosť, že bola doteraz najvyšším miestom stretnutia seniorov.

Program a atmosféra seniorského stretnutia bola svojím obsahom štandardná, ale starostlivosťou organizátora, menovite Ing. Janky Padyšákovskej z múzea, ktoré akciu pripravovalo, mimoriadna. Program uvádzali členovia predsedníctva Klubu seniorov OP Slovenska Ing. Stockmann a Ing. Burkovský. Účastníkov privítala svojím príhovorom aj riaditeľka SMOPaJ RNDr. Šubová.

Tohtoročné stretnutie seniorov bolo venované spomienke na vedúcu osobnosť slovenskej ochrany prírody - vedúceho oddelenia ochrany prírody na bývalom Ministerstve kultúry SSR Ing. Ivana Cibulca, ktorý ešte donedávna bol pravidelným účastníkom našich stretnutí. Jeho pozoruhodný profesionálny životopis i spomienky vážne i humorné boli predmetom vystúpenia jednotlivých seniorov. Spomienka na túto nezapodanú osobnosť v tomto tatranskom prostredí bola o to

priliehavejšia, že Ing. Cibulec dlhé roky zastával funkciu tajomníka poradného zboru TANAP-u, ktorý bol inštitúciou dvoch ministerstiev - kultúry (za ochranu prírody) a lesného a vodného hospodárstva. Existencia tohto poradného zboru bola jednou z poisťovacích pák spoločnosti, keďže neexistovali dnešné problémy na území TANAP-u. Ing. Cibulec bol jednou z osobností, ktoré sa podieľali na rozšírení pôvodného územia TANAP-u o dnešné územie Západných Tatier.

Medzi hlavné body programu stretnutia patrilo aj tradičné oboznámenie sa o území, v ktorom prebieha seniorské stretnutie. V danom prípade výklad o Západných Tatrách, a špeciálne o Žiarskej doline, podal pracovník Správy TANAP Ing. Pavol Gavliák. K svojmu prejavu si pripravil obrazovú fotoprezentáciu, ktorej obsah, kvalitné zábery, a najmä dokonalé popisky mali vysoko odbornú úroveň. Sme radi, že máme takýchto profesionálnych nástupcov.

O oživenie v sále sa postarala aj Ing. Padyšáková, ktorá nám premietla záznam z rozhovoru s naším bývalým kolegom, dnes duchovným a pedagógom gréckokatolíckej cirkvi v Prešove RNDr. Voskárom. Naš Jožko - ako je jeho zvykom - sa k nám milo a osobne prihovril svojou nezameniteľnou rétorikou s tým, že duchom je s nami.

Ďalším bodom programu bolo tradičné fotografovanie všetkých účastníkov stretnutia seniorov na schodoch pred chatou. Tieto fotografie sú dôležitým dokumentom chronológie seniorských stretnutí, ako aj osôb dlhoročne pracujúcich pre slovenskú ochranu prírody.

Jedným z nezanedbateľných návrhov seniorov, ktorý predsedníctvo určite nezabudne realizovať, je aj zosumarizovanie všetkých pracovníkov, ktorí pracovali dlhšiu dobu v ochrane prírody s ich základnými imatrikulačnými údajmi (snáď aj s fotografiou) a vydanie formou jednoduchej brožúrky. Mal by to byť prirodzený záujem aj Štátnej ochrany prírody SR, resp. Ministerstva životného prostredia SR, aby takýto literárny zoznam existo-

Tradičná fotografia pred chatou

val nielen na ich pamiatku, ale aby bol prirodzenou súčasťou histórie ochrany prírody Slovenska.

Rokovalo sa aj o súčasne vzniknutom probléme seniorských stretnutí – o vyššej účasti, než je možná kapacita podobných chatárskych zariadení. Ako je známe, takéto chaty sú dimenzované priemerne na kapacitu jedného autobusu, čo predstavuje asi 42 postelí. Tohtoročná účasť – 67 osôb – túto kapacitu riadne prekročila a organizátorka mala problémy s ubytovaním účastníkov. Pravdepodobne sa prijme už dávnejší návrh na zvýšenie vekovej hranice. Je to dané tým, že jednak postupne stúpa počet pracovníkov zamestnaných v ochrane prírody a jednak tým, že seniorské stretnutia sa stávajú čoraz obľúbenejšou odborno-spoločenskou akciou Klubu seniorov ochrany prírody na Slovensku a začali sa jej zúčastňovať aj tí, ktorí predtým na stretnutia nechodili. Je preto pravdepodobné, že docielenie proklamovaného stavu 42 osôb dosiahneme zvýšením vekovej hranice seniorov na 53 – 55 rokov, o čom ešte rozhodne na základe ostatnej prezenčnej listiny predsedníctva seniorov Klubu OP.

Okrem interného rokovacieho programu bol pripravený aj terénny program. Predovšetkým to

bola návšteva susedného symbolického cintorína obetí Západných Tatier. Bola to návšteva nielen k pietnej počte týchto obetí, ale najmä sme si tým uctili pamiatku nášho kolegu – seniora Ing. arch. Milana Mareňáka, ktorý bol projekčným autorom tohto miesta a má tam aj svoju pamätnú tabuľu. Milanko, myslíme na Teba!

Súčasťou vychádzky bola aj návšteva blízkeho Šarafiového vodopádu, ktorý svojou majestátnosťou je jedným z prioritných turistických cieľov v Žiarskej doline.

Voliteľný program pre účastníkov stretnutia – výstup do Smutného sedla sa nekonal pre hmlu vo vyšších polohách a tiež pre oznámenie vracajúcich sa poľských turistov, že sedlo je nepriechodné pre hrubú vrstvu snehu. Takže Smutné sedlo sa odkladá pre individuálne seniorské akcie.

Teší nás, že táto akcia seniorov ochrany prírody si našla svoje pevné miesto v ochránárskom ročnom kalendári, veď aký iný kontakt by mali dnešní dôchodcovia so svojim bývalým pracoviskom a svojimi bývalými kolegami. Je známe, že Štát-

Návšteva Šarafiového vodopádu

na ochrana prírody SR v Banskej Bystrici sa inak o svojich bývalých zamestnancov nezaujíma ani odborne, ani spoločensky. A najmä ten odborný potenciál tu existuje a nie je zanedbateľný.

Počas seniorského stretnutia zasadlo aj predsedníctvo klubu, aby rozhodlo o mieste budúcoročného stretnutia. V hre boli dve ponuky na stretnutie – návrh SMOPaJ, aby stretnutie bolo v CHKO Kysuce a návrh riaditeľa Správy Pienap Ing. Danku o stretnutie v Pieninách. Predsedníctvo návrhy posúdilo a v hlasovaní väčšinu hlasov dostali Pieniny.

Na záver treba poďakovať organizátorom – Slovenskému múzeu ochrany prírody a jaskyniar-

stva v Liptovskom Mikuláši, menovite Ing. Janke Padyšákovéj, za ich aktivitu a želať im, ale aj nám všetkým, aby im ich elán vydržal a aj naďalej sme mohli veriť tomu, že sa opäť stretneme.

Takže, milí priatelia, seniori – želám nám všetkým pevné zdravie, aby sme sa dožili jubilejného 15. ročníka seniorského stretnutia v Pieninách, v našom historicky druhom národnom parku.

Ing. Viliam Stockmann, CSc.

Opustil nás RNDr. Mikuláš Lisický, CSc.

Dňa 5. augusta 2008 nás náhle po ťažkej chorobe opustil RNDr. Mikuláš Lisický, CSc. Narodil sa 9. mája 1946 v Trenčíne, odkiaľ sa rodina Lisických odsťahovala do Bratislavy. Po skončení SVŠ nastúpil na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, najskôr odbor biológie – chémia (1963 – 1966), potom pokračoval vo vedecky orientovanom odbore biológia, ktorý ukončil diplomovou prácou z malakozoológie v r. 1968. Ako mladý asistent začal pôsobiť už od roku 1968 na Katedre systematickej a ekologickej zoológie PríFUK. V roku 1971 bol priradený na funkčné miesto odborného asistenta, kde zotrval do roku 1985. Tu po absolvovaní rigorózneho skúšky v r. 1974 získal titul doktora prírodných vied (RNDr.). Túžba odovzdávať svoje vedomosti mladej generácii ho

v rokoch 1971 – 1973 zaslala na Filozofickú fakultu UK, kde študoval vysokoškolskú pedagogiku. V štúdiách pokračoval aj v rokoch 1977 – 1979 na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Karlovy v Prahe, kde študoval teoretické základy ochrany životného prostredia. V roku 1983 získal vedeckú hodnosť kandidáta biologických vied (CSc.) s dosiaľ neprekonanou prácou Porovnávací chorológia západokarpatských mäkkýšov, ktorá neskôr (1991) vyšla tlačou pod názvom Mollusca Slovenska.

Nenaplnenie jeho predstáv na vysokoškolskej pôde ho primálo zmeniť zamestnanie, a tak v r. 1985 nastúpil

na Ústav experimentálnej biológie a ekológie SAV, oddelenie krajinnnej ekológie v Bratislave do funkcie vedeckého pracovníka. Po reorganizácii a zmene názvu tohto pracoviska na Centrum

biologicko-ekologických vied SAV (1985 – 1989) sa stal v rokoch 1989 – 1990 vedúcim novozaloženého oddelenia ekosoziológie a monitoringu. Keď v roku 1990 vznikol Ústav zoológie a ekosoziológie SAV, nastúpil sem ako vedecký tajomník. V rokoch 1990 – 1993 pracoval aj na tretinový úväzok na Katedre ekosoziológie a fyziotaktiky PríF UK ako vedúci katedry. V rokoch 1989 – 1991, 1993 – 1999 a 2003 až po rok 2007 bol výkonným vedúcim oddelenia ekosoziológie najskôr CBEV, potom ÚZE a neskôr ÚZ SAV.

Pre jeho rozsiahle odborné vedomosti nielen v prírodných vedách, ale aj v ďalších odboroch, ako napríklad filozofie, psychológie, religionistiky, heraldiky, národopisu, dejín, etymológie, jeho jazykové znalosti a schopnosti jasne formulovať problémy, predkladať požiadavky a navrhovať riešenia, sa stal hodnotným členom mnohých národných a medzinárodných komisií a rád: Slovenský národný komitét Ramsarskej konvencie (1992), Slovenský národný komitét programu UNESCO MaB (Človek a biosféra) (1992), Komisia IUCN pre manažment ekosystémov (CEM) (1997), vedecká rada Národného parku Donau Auen, Rakúsko (1997), poradný zbor Štátnej

ochrany prírody pre ochranu fauny (1994), rada pre integrovaný manažment povodí ministra životného prostredia SR (2001), poradný zbor pre Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES). Dlhé roky bol členom ÚV SZOPK v Bratislave, kde uplatňoval svoje vedomosti v prospech dobrovoľnej ochrany prírody Slovenska.

Lisického záujem o prírodu, jej ochranu a pochopenie ďaleko prekročil rámec zoológie a ekológie. Jeho široké vzdelanie, sčítanosť a bohaté jazykové znalosti ho privedli aj na originálnu myšlienku zostaviť porovnávaci slovník slovenských výrazov súvisiacich s vodou, vodnými tokmi a mokradami.

Jeho odchodom sme stratili polyhistora renesančného formátu, ktorý okrem svojej špecializácie dokázal zvládnuť aj hraničné oblasti ďalších vied, filozofie, histórie a jazykovedy a tvorivým a rešpektovaným spôsobom prispievať k ich rozvoju.

Česť jeho pamiatke !

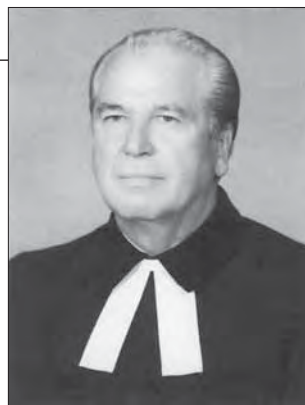
prof. RNDr. Jozef Šteffek, CSc.

Za ThDr. Jánom Dubíny

Dňa 23. 7. 2008 sa vo veku 81 rokov zavŕšil pozemský život doktora teológie, humanistu, emeritného seniora Zvolenského seniorátu a dlhoročného farára evanjelického a. v. cirkevného zboru v Banskej Bystrici ThDr. Jána Dubínyho. Bol to človek veľmi vzdelaný a láskavý, majster slova i pera. Už oddávna sa zaujímal o environmentálnu problematiku a svojimi ekologickými aktivitami prispel k určitému predstihu evanjelickej cirkvi v tomto smere.

ThDr. Ján Dubíny sa narodil 14. 2. 1927 v Brezne. Po ukončení štúdia na Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulte v Bratislave pôsobil v Slovenskej Lupči, v Košiciach a od roku 1957 v Banskej Bystrici ako farár evanjelického cirkevného zboru. Neskôr vykonával funkcie konse-

niora a seniora Zvolenského seniorátu, stal sa členom presbyterstva Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku a od roku 1995 aj členom Najvyššieho cirkevného grémia Synody ECAV. Ako predseda Výboru na ochranu prostredia pre život pri ECAV na Slovensku neúnavne organizoval semináre s témami vzťahujúcimi sa k životnému prostrediu a postaveniu človeka v dnešnom svete. Tieto semináre obsahovo

zamerané na vybrané odborné problémy, predovšetkým z oblasti ekológie a environmentalistiky, boli skvelou príležitosťou spojiť poznatky z oblasti prírodných vied s teologickými.

ThDr. Ján Dubíny zastupoval Slovensko vo viacerých humanistických organizáciách. Okrem pastoračnej činnosti pravidelne prispieval do cirkevných časopisov a aktívne vystupoval v Slovenskej televízii i v Slovenskom rozhlase (Ranné zamyslenie, Náboženské úvahy). Bol tiež autorom niekoľkých kníh (Dobré ráno, človek, Duchovné úvahy pred vykročením do nového dňa, Banská Bystrica roku 1997, Dotyky slova, Banská Bystrica roku 2000, Slovo na čas i nečas, Banská Bystrica roku 2004).

V máji 2001 sa ThDr. Ján Dubíny zúčastnil tretej konferencie Rady biskupských konferencií v Európe (CCEE), ktorá sa konala v ekumenickom duchu v Badíne pri Banskej Bystrici na tému Kresťanský životný štýl a trvalo udržateľný rozvoj. Uvedomoval si, že ani evanjelická cirkev k prob-

lematike trvalo udržateľného rozvoja nemôže byť ľahostajná a môže zohrať významnú úlohu pri presadzovaní princípov trvalo udržateľného života formovaním hodnotovej orientácie ľudí. Z tohto dôvodu sa predstavitelia evanjelickej cirkvi snažia koncepciu udržateľného rozvoja aplikovať do praktického života cirkevných zborov.

V roku 1996 obdržal ThDr. Ján Dubíny Cenu primátora mesta Banská Bystrica a v roku 2006 Cenu Banskobystrického samosprávneho kraja za obohacovanie duchovného a kultúrneho života v regióne.

Odišiel vzácny človek, spomienka na ktorého však ostane natrvalo zachovaná v srdciach a myšliach širokého okruhu ľudí, ktorí ho poznali.

Requiescat in Pace !

Ing. Július Burkovský
Ing. Viktória Ihringová

In memoriam

Ing. Vladimír Václav, CSc. (* 11. 2. 1927), bývalý ekonóm a vedecký pracovník v ochrane prírody na niekdajšom SÚPSOP v Bratislave i v lesníckom výskume (bližšie v CHÚS zv. 31/1997, str. 50 – 51), zomrel dňa 24. 7. 2007 vo veku 80 rokov a pochovaný je v Slávičom údolí.

Ing. Mirko Barna (* 20. 7. 1943), bývalý dendrológ východoslovenského pracoviska ochrany prírody v Prešove (bližšie v CHÚS zv. 37/1998, str. 46), zomrel po ťažkej chorobe dňa 29. 3. 2008 vo veku nedožitých 65 rokov.

Ladislav Jászay (* 27. 10. 1951), bývalý pracovník na niekdajšom Okresnom stredisku štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bardejove, nás navždy opustil dňa 30. 5. 2008 vo veku nedožitých 57 rokov.

Doc. Ing. Miroslav Čapek, DrSc. (* 24. 8. 1925 v Bezděkove, okr. Havlíčkův Brod), bývalý dlhoročný vedecký pracovník Výskumného ústavu lesného hospodárstva na pracovisku Banská Štiavnica so špecializáciou na Braconidae, zomrel 8. 10. 2008 vo veku 83 rokov v Brne. Jeho práce sú významné pre vedu, ochranu lesov i pre ochranu prírody.

Blahoželáme

RNDr. Stanislavovi Harvančíkovi (1958), zoológovi Správy CHKO Ponitrie, k okrúhlemu životnému jubileu, ktoré oslávil dňa 21. 10. 2008.

ZOOLOGICKÉ DNY 2009

Brno

Vážené kolegyně a kolegové,
po loňské úspěšné konferenci v Českých Budějovicích Vás opět všechny srdečně zveme do Brna na tradiční setkání zoologů různých specializací, organizované Ústavem biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., Ústavem botaniky a zoologie PřF MU v Brně a Českou zoologickou společností.

Konference se bude konat ve dnech **12. a 13. února 2009** v areálu Přírodovědecké fakulty Masarykovy Univerzity na Kotlářské ulici v Brně.

Přihlašovat se již můžete na webových stránkách konference <http://www.ivb.cz/zoo/zoo.htm>, kde je možno rovněž zaregistrovat Vaše prezentace a vložit jejich abstrakt. Uzávěrka přihlášek i abstraktů bude **9. ledna 2009**. V tento den budou webové stránky uzavřeny a další změny nebudou akceptovány.

Účastnický poplatek, zahrnující výlohy na pořádání konference včetně vydání sborníku abstraktů, je 400 Kč, pro studenty 250 Kč. Cena banketu je 200,- Kč.

S dotazy se elektronicky obraťte na e-mailovou adresu bryja@brno.cas.cz.

Sdělte, prosím, informaci o pořádání této akce i zoologům ve Vašem okolí, ke kterým se tato první informace nedostane. Další detailnější informace se budou objevovat na webových stránkách konference a rozesílány e-mailem registrovaným účastníkům. Na setkání jsou vítáni i kolegové-zoologové ze Slovenska i vzdálenějšího zahraničí.

Těšíme se na Vaši hojnou účast.

Jménem Organizačního výboru konference
Josef Bryja, Zdeněk Řehák & Jan Zukal

Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
si Vás dovoluje srdečně pozvat na

3. ročník konference s mezinárodní účastí

Motto konference: **Změnilo se něco pro CITES po vstupu do Schengenského prostoru?**

Konference se bude konat **25. – 26. února 2009** již tradičně na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a v ZOO Ohrada u Hluboké nad Vltavou. Zahájení konference je 25. 2. 2009 v 9.00 hod. v Aule Jihočeské univerzity (BOBÍK). Předpoklad ukončení odpoledního bloku příspěvků je asi v 18.00 hod.

Od 20.00 hod. možnost neformálního setkání s občerstvením. Dne 26. 2. 2009 bude konference pokračovat v ZOO Ohrada, doprava bude za-

jištěna. Doprovodným programem bude letos prodejní výstava rostlin a živočichů CITES naživo v prostorách Auly Bobík, zahájená již 24. 2. 2009.

Přihlášky přijímáme do 15. 1. 2009

na adrese: **Katedra biologických disciplín
Zemědělské fakulty JU
Studentská 31
370 05 České Budějovice**

anebo elektronicky na adresu:

CITES@seznam.cz

Navrhované Chránené vtáacie územie

TATRY

Lokalizácia chráneného územia

Kraj: Žilinský, Prešovský

Okres: Liptovský Mikuláš, Poprad, Tvrdošín

Kataster: Huty, Bobrovec, Liptovský Trnovec, Kvačany, Jalovec, Jamník, Pribylina, Žiar, Babky, Liptovské Matiašovce, Smrečany, Kanská, Jakubovany, Liptovská Kokava, Hybe, Východná, Važec, Okoličné, Vavrišovo, Tatranská Javorina, Ždiar, Tatranská Lomnica, Štrbské Pleso, Starý Smokovec, Vitanová, Habovka, Zuberec

Výmera: 54 611 ha

V pôsobnosti organizačného útvaru ŠOP SR: TANAP

Charakteristika: Členité horské územie rozprestierajúce sa v Tatranskom národnom parku v najvyššom pohorí Slovenska. Svahy pokrývajú prevažne smrekové lesy, vo vyšších polohách s borovicou, limbou a kosodrevinou. Nad lesmi sú rozsiahle alpínske lúky končiacie skalnatými štítmi. Klenotmi Tatier je vyše 100 ľadovcových plies. Územie je jedným z najznámejších a najnavštevovanejších pohorí na Slovensku. Využíva sa na turistiku, rekreáciu, liečebné účely, šport, poľovníctvo a čiastočne na ťažbu dreva. Územie patrí k najvýznamnejším na Slovensku pre hniezdenie lesných druhov kúr – jariabka hôrneho, tetra hlucháňa a holniaka a lesných druhov sov a dravcov – orla skalného a kriklavého či sokola sťahovavého. Ako potravné teritória pre dravce slúžia extenzívne využívané podhorské pasienky.

Orol skalný - Aquila chrysaetos

Chránené vtáacie územie Tatry sa vyhlasuje za účelom zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu orol skalný, tetra hlucháň, kuvík kapcavý, tetra holniak, kuvík vrabčí, jariabok hôrny, sokol sťahovavý, bocian čierny, orol kriklavý, lelek lesný, ďateľ čierny, ďateľ trojprstý a strakoš sivý a zabezpečenia podmienok ich prežitia a rozmnožovania.

V území sa navzájom prelína niekoľko významných typov rastlinných a živočíšnych spoločenstiev. Ich druhovú rozmanitosť ilustrujú teplomilné druhy na južnom, výslnnom úpätí a hrebeňoch Tatier chladnomilné, pôvodom severské druhy.

Západné Tatry